

STANDARD-CONTRACTS OF THE
AMERICAN-INDIAN-TRADE-AND-NAVY-DEPARTMENT

Libreria Puvill
LIBROS ANTIGUOS
Boters, 10-BARCELONA-2-(España)

COMMENTARIVS

IN LIBROS DE PRIORI RESOLV-
tione Aristo. Authore Gasparo Cardillo Villal-
pandeo Segobiensi, doctore Theologo, Elo-
quentiæ & philosophiæ olim Complu-
ti professore, & collega in colle-
gio Diui Illephonfi.

Ad Episcopum Legionensem.

*Iesus est spes mea.
Siquid mirabere, pones inuitus.
Reddituro, satis.*

41994

CVM PRIVILEGIO.

COMPLVTI.

Excudebat Ioānes de Villanoua

ANNO M.D.LXXI.

RO quanto por parte de vos el doctor Villalpando canongo de Alcala de Henares nos fue hecha relacion que auades compuesto vn libro intitulado Comentar-
ius in logicā Arist. el qual auia sido otra vez impres-
so con licencia nuestra, y lo queriades tornar a im-
primir, el qual era muy vtil y prouechofo: por ende que nos suplicaua-
des os diessemos licencia y facultad pa lo poder imprimir y vender, y
preuilegio por veynte años, para que nadie pudiesse imprimirlo sino
vos, o quien vuestro poder ouiesse por el tiempo que nos fuessemos
seruido. Lo qual visto por los del nuestro consejo, y como por su mā-
dado se hizieron las diligēcias que la prematica por nos hecha sobre
la impression delos libros dispone. Por oshazer bien y merced fue
acordado q̄ deuamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la
dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, y por la presente os damos li-
cencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguien-
tes que corran y se cuenten desde el dia dela fecha desta nuestra ce-
dula en adelante vos o la persona que vuestro poder ouiere, podays
imprimir y vender el dicho libro q̄ de suso se haze mencion y man-
damos que durante el dicho tiempo qualquier impressor delos nue-
stros reynos y señorios q̄ vos nombraredes y señalaredes imprima el
dicho libro sin q̄ otra persona alguna lo pueda imprimir ni vender,
sin vuestra licencia, fopena quel q̄ lo imprimiere y vendiere aya per-
dido y pierda todos y qualesquier libros y moldes que imprimiere y
vendiere, con q̄ primero que se venda lo ayays de traer y presentar
ante los del nro consejo, juntamente con el original q̄ en el se vio, que
va rubricado y firmado al cabo de Pedro del marmol nuestro escriua-
no de camara delos q̄ residē en el nro consejo para q̄ se vea si la dicha
impressiō esta cōforme al original, y se os tasse el precio q̄ por cada vo-
lūmē ouieredes de auer, y mādamos a los del nro consejo, Presidente
y oydores delas nras audiencias, alcaldes y alguaziles dela nra casa y
corte y chāciller as, y a todos los corregidores, Asistentes, gobernado-
res, alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y iusticias q̄lesquier
de todas las ciudades villas y lugares delos nros reynos y señorios, assi
alos q̄ agora son, como a los q̄ seran de aqui adelante q̄ vos guarden y
cūplan esta nuestra cedula y merced q̄ assi vos hazemos, y cōtra el te-
nor y forma della vos no vayā ni passen, ni cōsientan yr ni passar por
alguna manera fopena dela nra merced y de diez mil mrs pa la nra
camara. Dada en Madrid a xxiiij. dias del mes de Iulio. Año de 1570

Yo el Rey

Por mādado de su Magestad.

Antonio de Erasso

AD ILVSTREM ADMODVM ATQVE
admodum Reuerendum D. D. Andream Cuestam Epi
scopum Legionenſem. Gaſparus Cardillus Villalpandeuſ.

VIDE BOR fortasse parum prudenter facere, q. opus non
omnino absolutum, comentarios in qua in septem priora capi
ta prioris libri de priori resolutione, episcopo numeris omni
bus absoluto inscripserim, uerum qui mei consilij ratione pro
be intellexerit, mirari sane desinet, & me imprudētia nota liberabit. Ego
enim grauis praesul non alio animo exiguum hunc laborem meum tui no
minis immortalitati dicare & consecrare studeo, quam ut tu unus ex am
plissima tuarum literarum supellestile adijcias, quod meis scriptis deesse
non ignoro: obscurum opus illustres splendore uirtutum, atq; auctoritate
tua repugnantes etiam & inuitos, ut ita dicā, ad lectiōnem prouoces atq;
trahas. Nam quis est, obsecro (nisi summe tuae gloria inuideat) qui non li
benter fateatur, te his annis, quibus Compluti adfuiſti partim audiendo
summos uiros, partim publice docendo, disciplinarum omnis generis cogni
tione, humanitate, prudentia, omni deniq; genere uirtutis tantum profe
cisse, ut te non modo Complutenses tui magnopere sint admirati atq; co
luerint, sed etiam qui in remotissimis Hispaniae partibus aderant. Testis
est locupletissimus omnium, quae narro, Philippus rex noster, Caroli V.
inuidissimi atq; sanctis. Imperatoris filius: qui cū multa de insigni tua uir
tute, scientia rerum, prudentia deniq; & dexteritate ad negotia maxima
conficienda, constanti fama accepisset, magno omnium doctorum hominū
& bonorum uirorum consensu atq; acclamatione, te, Ecclesiae Legionensi
episcopum dedit, ut rara ista atq; ingenti liberalitate non modo te ad stre
nue laborandum (ut coepisti) hortaretur, sed ceteris quoq; doctis hominib.
atq; probis, spem maximā faceret, fore, ut aliquā pramia uirtuti atq; opti
mis suis studiis debita consequantur. Quae una res te uehementer horta
ri debet, dignissime praesul, ut magnis conatibus uirtuti, literis, atque in
summa muneri sucepto incumbas, ne quam opinionem de te Caesar conce
pit, ulla ratione fallas, neue culpa tua sapientibus atq; eximia uirtute pra
ditis hominibus uiam ad similem dignitatem praeccludas. Istos ergo comen
tarios, quos inchoatos tantum emittimus, ut quam ocissime possimus opē
auditoribus dialecticae feramus, & quid in ceteris nostra diligentia possit
efficere ex te intelligamus, hilari animo suscipe, atq; illos Episcopi dignita
te & tui nominis amplitudine ita desēde, ne paucorum hominum male
de optimis studiis sentiētium culpa praecleara hac Academia illis instrumē
tis atq; praesidiis destituatur, quae sunt quidem uaeſaria ad instruenda re
cta studia & bonas literas capeſſendas. Vale ex collegio & bibliotheca
nostra. 20. calend. August. 1556.

Commentarij in libros Aristote lis de priori resolutione.

VT planior sit interpretatio horum librorum, atque
etiam expeditior, opere praetium erit, antequam
enarrare eosdem incipiamus, nostro more quādam
praefari quae aditum patefaciant ad ea intelligenda
quae in his libris continentur. haec nos praebula
nominamus: illa autem sunt, sententia Arist. in his
libris, deinde inscriptio, tertio utilitas librorum, postremo, ordo.

Primum quidem pro comperto habendum est, autorem horū li
brorum non fuisse alium, quā Arist. hoc in primis omnium antiquo
rum interpretum opinione constat: deinde quia nihil est ab Arist.
scriptum, quod usq; adeo eius ingenij magnitudinem referat, con
cissam breuitatem ostendat tanto philosopho familiarem, & metho
do, hoc est, via & ratione, magis constet: & quidem tametsi multi
olim libri resolutorij reperti sint, hi quatuor quos interpretari cupi
mus, reiectis ceteris tāquā nothis atq; adulterinis, Arist. iure cōcessi
sunt. Si quaerat ergo aliquis, quae sit in his libris sententia Arist. hoc
est, quis finis illi sit propositus in his libris, & qua de re agere instituat
facile satisfacimus quaestioni, si illud admonuerimus prius, duo vo
lumina de priori resolutione, atque etiam duo alia de posteriori vnū
corpus efficere, quod resolutorium opus vocatur, hoc aperte conuin
citur Arist. uerbis. facit enim mentionem utriusq; partis, tanquam
vnius initio horum librorum: & praeterea ad calcem librorum de po
steriori resolutione, cum inquit.

De syllogismo igitur & demonstratione, & quod unum quodque est,
& quomodo sit, manifestum est.

Quamobrem, cum vnum tantum opus conficiatur ex libris de
priori & posteriori resolutione, vna etiam Arist. in vniuerso isto ope
re intentio est atq; propositum, quo cetera referantur. Est autē pro
positum agere de demonstratione, & docere, qua ratione illa confi
cienda sit: sed quoniam duabus partibus constat istud propositum,
vna est materia, ex qua conficitur demonstratio: alia uero forma, hoc
est ipse syllogismus, in libris de priori resolutione Arist. differit de
forma demonstrationis, in libris de posteriori resolutione de materia

COMMENT. IN LIB.

eiusdem: hinc colligitur subiectum librorum de priori resolutione esse syllogismum, quoniam in his libris docemur syllogismum efficere, & passiones syllogismi explicantur: hoc significat Arist. cap. 4 cum inquit.

Prius enim de syllogismo dicendum, quam de demonstratione.

Sed obijciat aliquis, quo pacto subiectum librorum de priori resolutione est syllogismus, & propositum Aristoteli in his libris est syllogismi naturam, atque eius affectiones explicare, si verum est quod idem scribit Aristot. initio horum librorum, propositum esse agere de demonstratione & de disciplina demonstratiua?

Deinde, quo pacto dicat isto loco primum agendum esse de demonstratione, si verum est quod cap. 4. testatur, prius de syllogismo differendum esse, quam de demonstratione? nonne ista magnopere inter se pugnant?

Dicendum est, quod Arist. in ipso statim principio horum librorum explicat propositum vniuersi operis, & quasi finem in quem omnia referuntur, sed quoniam quod est primum contemplantibus, est postremum agentibus, postremo loco de demonstratione disputat, quod ergo ait Arist. initio. Primum dicendum est circa quid sit intentio, quoniam circa demonstrationem, ad contemplationem pertinet, at vero quod. c. 4. dicit, priorem esse syllogismum demonstratione ad actionem est referendum, quoniam nulla repugnantia est in sententia aut verbis Aristot.

Secundo loco constituendum est, quæ sit istorum librorum inscriptio aut titulus. Inscriptio enim ad rem de qua agitur intelligendam multum conducit. Inscribuntur ergo hi libri priora analytica, aut de priori resolutione, nam analyticum, est idem quod resolueri. qui titulus duabus sane partibus constat: appellantur enim de resolutione, at non de quavis, sed de priori: quare vtriusque partis ratio reddenda nobis est, incipientibus à priori parte, hanc ut explicemus, dicendum est prius, quid sit resolutio.

Resolutio (ut Arist. inquit. l. 3. de cælo, est progressus à re composita ad principia, ex quibus primum constituta res est. Hæc descriptio accommodari apte potest omni generi resolutionis. Nam Grammatica Physica & Geometrica resolutio est. Physica est, quæ corpora naturalia in quatuor redeunt elementa, atque etiam in ipsorum elementorum materiam & formam, quæ prima sunt.

DE PRIORI RESOL.

4

Grammatica, cum oratio diducitur in prima elementa.

Geometrica vero, aut logica, de qua in præsentia loquimur, resolutio est, ut Themistius scribit, cum vera conclusione posita, propositiones, ex quibus confecta sit, exquirimus. analyticus enim eo usque retextit compositum quoad inueniat propositiones, quibus conclusio coniecta est.

Resolutioni opponitur compositio, quæ exordiens à primis rei principiis, definit in quæstionem.

Isti ergo libri resolutorij, aut de resolutione inscribuntur, quoniam in illis docet Aristoteles rationem inueniendi principia, ex quibus colligitur vniuersum genus propositionum, & quoniam tam in duobus istis libris quam in duobus alijs, qui sequuntur, hoc nos docet Aristot. omnes quatuor libri resolutorij appellantur, aut de resolutione.

Quæret aliquis quamobrem Aristot. non appellet istos libros compositorios, cum in eisdem multa differat de compositione syllogismorum in prima, secunda, & tertia figura, sed ratio non difficile reddi potest, ea est, quia tametsi in his libris de compositione & resolutione syllogismorum agatur, quia resolutio est præstantior compositio, & dignior: appellatio capi debet a præstantiori iure optimo resolutorij vacantur libri, non compositorios: nam qui scit resolueri scit etiam componere: hoc enim est hominis sapientis: componere vero cuiusvis est ingenij: qui namque nouit componere syllogismum non oportet ut norit eundem resolueri. Proprium est enim resolutionis artis docere, quæ ratione possumus reperire propositiones, quibus colligantur conclusiones, quæ in libris philosophorum a nobis inueniuntur: quod ubi sit, manifeste agnoscitur, utrum ille syllogismus quo colliguntur, in prima ne an secunda, an tertia figura compositus sit. Alia ratio est ut vno verbo vtrumque complecteretur: resolutionem videlicet & compositionem, nam quod resoluitur necesse est prius fuisse compositum: non est autem necesse, ut quod compositum est, resoluator.

Ut autem expediamus alteram partem quæstionis propositæ, cur, inquam de priori resolutione vocentur hi libri, considerandum est, quod principia rei sunt in duplici differentia: quædam sunt materialia principia, alia formalia, hoc est, quædam pertinent ad materiam rei, alia vero ad formam: quare cum resolueri sit inquire principia, ex quibus res constituta est, interdum inquirimus principia

COMMENTARII

cipia materialia, interdum formalia, & quoniam forma est prior atque præstantior quam materia, resolutio in principia formalia vocatur prior, in materialia vero posterior, eodem modo in demonstratiuo syllogismo duo sunt, forma (inquā) & materia, forma est syllogismus, hoc est, modus atque figura, quæ efficiuntur ex dispositione duarum propositionum, maioris videlicet & minoris. item trium terminorum medij, maioris extremi, & minoris, secundum quantitatem & qualitatem. materia vero demonstrationis sunt propositiones illæ, quarum prædicatum necessariam habitudinem habet ad subiectum. Isti ergo libri de priori resolutione inscribuntur, quoniam in illis nos docet Arist. resolvere conclusionem in principia formalia: docet enim quantas & quales oporteat esse eas propositiones, ex quibus colligenda sunt vniuersa problematum genera. vniuersale inquam affirmans, particulare affirmans, vniuersale negans, particulare negans: nihil enim hoc loco curat materiam propositionis, quod facit in duobus sequentibus libris, quos ob eam causam appellat de post. resol. Hæc enim ratio est inter cæteras, quas reddemus commentarijs in caput quartum, cur Arist. in libris de priori resolutione elementis utatur, cum syllogismos componit, ut intelligamus ratione formæ, hoc est figure & modi, colligi conclusionem, non ratione materiæ. Ea etiam huius inscriptionis ratio assignari potest, quod in his libris de genere agitur, hoc est de syllogismo, in duobus sequentibus de specie, prius est autem genus quàm species: hoc Arist. 4. c. significat his verbis. Prius de syllogismo quam de demonstratione dicendum est, quia vniuersalior sit syllogismus: nam demonstratio syllogismus quidam est, syllogismus vero non omnis demonstratio.

Sed obijciat aliquis hos libros potius inscribi debere de resolutione posteriori quàm de priori, nam forma posterior est quam materia, sed in his libris docemur facere resolutionem in formam, ergo sunt inscribendi de resolutione posteriori, non de priori, soluitur ambiguitas, si intelligamus resolutionem non appellari priorem aut posteriorem propter ordinem, sed propter dignitatem & præstantiam, ut sit sensus de præstantiori resolutione inscribi hos libros: nam prius & posterius multis modis dicuntur, auctore Arist. in post. præd. cap. de priori, & quidem in his libris Arist. sæpenumero eo sensu accipit prius & primum, ut cum ait initio, primum oportet determinare. &c. nam primum idem est, quod potissimum.

Tertia

DE PRIORI RESOL.

5

Tertia quæstio initio à nobis proposita est, virum utilis sit hic liber, hæc vero facile soluitur proposita ante oculos horum librorum materia: quid enim magis utile putari potest, quàm scire rationem conficiendi syllogismum, & habere perspectum, quo pacto inuenire possimus medium terminum aptum ad colligendum quoduis genus problematum, atqui hoc docemur his libris, ut intelligat lector totis viribus in eorum lectionem incumbendum sibi esse.

Hæc vero de priori resolutione disputatio in duo volumina diuiditur, in posteriori quidē lib. Arist. persequitur syllogismorum accidentia & vitia. prior vero in tres partes distribuitur, quæ latini segmenta aut sectiones vocant: quæ etiam ratione multi Arist. libri diuiduntur: in prima sectione docet modum conficiendi syllogismum, in secunda ostendit, quo pacto comparanda sit copia propositionum ad conficiendum syllogismum: in tertia docet facere syllogismorum resolutionem.

Cum sint autem quatuor docendi modi, Arist. in præsentia duos maxime usurpat, definitionem videlicet & diuisionem, nam propositionem multis modis distribuit, atque etiam syllogismum. frequenter etiā definitio ne eorundem utitur: prætermittit vero demonstrandi atque resoluendi modum, tametsi hæc disputatio ad comparandam utriusque modi docendi cognitionem, multum conducat. De ordine vero illud dicendum est, istos libros collocandos esse statim post librum de interpretatione & ante libros de posteriori resolutione, quo loco vulgo collocantur. Hæc sit satis iecisse fundamenta. iam ad cætera nostra vertatur oratio.

¶ Argumentum primi capitis.

¶ Arist. cum de syllogismi natura, atque eiusdem accidentibus dicturus sit, illa iacet fundamenta, quæ necessaria quidē putat ad finem consequendum, ne cogatur in medio cursu orationis disputationem abrupte, ut hæc explanaret, quæ sane est eius consuetudo in omni negotio, quod vel de dialectica vel philosophia tractat. Illam repetit, ut multa alia à mathematicis, hæc ipsa præambula & velut fundamenta reliquorum explicuit Arist. tribus primis capitibus: verum in primo isto capite potissimum explanat, quid sit syllogismus, & quotuplex, præterea quæ sint ea, quibus efficitur syllogismus, terminus (inquam) & propositio, & quot sint propositionis partes.

Caput primum.

¶ Primum dicendum circa quid, & de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem est, & de disciplina demonstratiua.

B

His

COMMENT. IN LIB.

His verbis Arist. innuit quod sit eius propositum, non solum in his duobus libris de priori resolutione, sed etiam in duobus libris sequentibus de posteriori, quoniam ut admonui paulo superius eodem pertinent quatuor isti libri. quibus verbis finis explanatur, cuius gratia labor suscipitur. Est igitur potissimus scopus vniuersi negotii resolutionis agere de demonstratione & de disciplina demonstratiua. Aitunt quidam illud interesse inter demonstrationem & disciplinam demonstratiuam, quod demonstratio actum significat demonstrandi, id est excursum animi à principiis ad conclusionem. Disciplina vero demonstratiua dicit habitum demonstrandi usu comparatum atque exercitatione. Mea tamen sententia hoc loco demonstratio & scientia demonstratiua pro eadem re usurpantur, quemadmodum duo illa circa quid & de quo. hoc inuit Arist. ad calcem penultimi capit. lib. 2. de post. resol. his verbis. De syllogismo igitur, & de demonstratione quidque vnumquodque est, & quomodo sit, manifestum est. Simul autem & de scientia demonstratiua, idem enim est. Si quod autem inest discrimen, illud dumtaxat est, quod demonstratio est velut postremus finis huius negotii. Disciplina vero demonstratiua velut medium quoddam necessarium ad demonstrationem efficiendam significat enim apparatus omnem & rationem, quæ docet, quo pacto conficienda sit demonstratio. Hæc ubi dixit, statim cætera, de quibus tanquam de medijs necessarijs ad demonstrationem acturus est in medium adducit inquit.

Deinde determinandum quid propositio & quid terminus, quid syllogismus. quin perfectus & quis imperfectus.

Id est definitione explicare etiam oportet, quid hæc ipsa sit: tradit enim finitionem propositionis, termini, syllogismi, perfecti atque imperfecti ratio est, quoniam hæc explanare conducit ad intelligendam naturam syllogismi, quem explicare cupit in his duobus libris. Fit enim ille ex propositionibus, propositiones vero ex terminis: perfectum vero atque imperfectum accidentia sunt syllogismi, quæ Arist. lib. 1. de anima magnopere inquit conducere ad cognoscendum naturam & substantiam rei, & vtriusque sapenumero Arist. facit mentionem, cum de syllogismorum figuris differit. Subiungit, postea vero, dicendum videlicet est, quid est in toto esse, vel non esse, hoc in illo & quid dicimus de omni, aut de nullo prædicari.

Hæc enim sunt veluti principia, ad quæ natura syllogismorum exploratur

DE PRIORI RESOL.

6

ploratur, atque expenditur, ut dicemus paulo inferius, sed inter illa duo esse in alio, & dici de alio. Cum enim in propositionibus singulis duo insint termini, subiectum & prædicatum, duæ quoque existunt habitudines & relationes, una scilicet subiecti ad prædicatum altera prædicati ad subiectum, prior significatur ab Aristotele illis verbis, hoc esse in toto illo, vel non esse, quia in prædicato est subiectum vel non est, posterior vero illis, de omni aut nullo prædicari: nam prædicatum de omni aut nullo subiecto dicitur. Non est autem apud Arist. idem esse in alio atque inesse alteri, sed diuersum potius, subiectum enim inest prædicato, ut homo animali, prædicatum vero est in subiecto, ut animal in homine.

Propositio ergo est oratio affirmatiua vel negatiua alicuius de aliquo. Ista finitione solum definitur propositio simplex aut categorica, nam in hac tantum dicitur aliquid de aliquo, hoc est prædicatum de subiecto. Huius rei ratio est, quia in præsentia potissimum agit Arist. de syllogismo simplici, atque simplex syllogismus ex propositionibus simplicibus efficitur, in quibus aliquid dicitur de altero. Cum autem multis alijs nominibus hoc genus orationis significari soleat, quod diximus commentarijs nostris in lib. de interpretatione, in præsentia Arist. propositionem vocat quoniam proponitur ad colligendum syllogismo conclusionem.

In eadem definitione pro genere ponitur oratio, est enim genus propositionis, atque eius orationis, quæ non est propositio, cætera rationem habent differentiarum, & illis simplex propositio distinguitur ab ipotetica.

Huius verofinitioni quidam putant addendum, vel alicuius ab aliquo: ut hac significetur propositio negans, altera propositio asserens, sed nos horum sententiam improbamus: nam si credimus Magetino, cuius sententia mihi magnopere probatur, ea sola voce, qua Arist. videtur utraque propositio significatur. Nam cum dicimus esse orationem alicuius prædicatum significamus, cum vero de aliquo subiectum. Sensus igitur est propositionem, orationem esse, quæ constat subiecto & prædicato, cuius duæ sunt partes, affirmatio videlicet & negatio. Etenim simplex propositio illam maxime naturam habet, ut subiecto constet prædicatoque. Simul vero definit Arist. & diuidit breuitatis studio.

Si quis quærat quamobrem cum in propositione insit verum & falsum, quemadmodum affirmatio & negatio Arist. diuiserit propositionem

COMMENTARI

sitionem affirmatione & negatione, non vero aut falso, dicendū est eam esse huius rei causam, q̄ ad constitutionem syllogismi plurimū referat affirmatio & negatio, verum autem & falsum nihil omnino, quia ex veris & falsis fit syllogismus, atqui hoc loco de propositione disserit, quæ ad efficiendum syllogismū pertinet. nā ex his verbis capi potest diuisio propositionis, vt dicamus propositionē esse duplicē, vnā asserentē, aliā negantem. Asserens est oratio alicuius de aliquo vt homo currit. Negans vero est oratio alicuius ab aliquo, vt pigme? non est homo. Sed quæstio est, cur propositionē præposuerit Arist. termino: nā aut a simplicioribus exorsus est, & tunc terminum debuit prius explanare, qui est primus omnium, aut a magis cōpositis, & incipiendum fuit a syllogismo dicendum est, q̄ neq; simpliciora primū, neq; magis cōposita explicare voluit, sed ordinem doctrinæ sequutus a notioribus nobis incipit. Propositio enim notior est termino & syllogismo, quia ea explanata iam est in libro Parahermenias. Termini vero & syllogismi nulla facta mētio fuerat. Itē etiā quia propositio ponitur in definitione termini, cū dicimus, terminus est in quē resoluitur propositio, & in definitione syllogismi, vbi inquirimus, i qua quibusdā positis propositionē ergo prius definire ope repretiū fuit: oportet. n. partes finitionis prius esse cognitās definito. Proposita definitione propositionis illam Arist. diuidit his verbis.

Hæc autem aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita.

Tres itaq; partes facit propositionis, vniuersalē, particularem, indefinitā, quæ sane diuisio pertinet ad quantitātē propositionis, quem admodum affirmatio & negatio ad qualitatem. qualitas si quidem propositio est affirmatio & negatio: vnde roganti qualis propositio sit asserentem aut negantem dicemus. quātitas vero est vniuersale aut particulare. Ista enim sunt quæ terminum imponunt propositioni, quod est quantitatis peculiare. Quare roganti, quanta propositio sit, vniuersalem, particularem, aut indefinitā dicemus. Si roget aliquis, cur propositam diuisionem tradiderit Arist. dicemus eam esse rationem, q̄ vniuersale & particulare ad constitutionem syllogismi maximam vim habent. vniuersa enim dispositio syllogistica constat affirmatione & negatione vniuersali & particulari, atque ideo hæc diuisio a veteribus dicitur secundum formam, quia si varies vniuersale & particulare variatur forma syllogismi.

Secundō si roges, cur prætermiserit Arist. propositionē singularem, duas

DE PRIORI RESOL.

7

duas huic rationes reddemus, vna est quoniam singularis propositio non pertinet ad scientiam cōparandā, quæ per demonstrationē efficitur ad quā refertur syllogismus, de quo in præsentia disputamus. singularia enim non comprehenduntur scientia, quia corrumpi possunt, & infinita sunt, vt exposui cōmentarijs in caput despecie: altera ratio est quoniam in syllogismo, singularis propositio ad particularem pertinet, & vice particularis propositionis in syllogismo collocatur. Definit statim tres commemoratas partes propositionis, incipiens ab vniuersali, atque ita inquit.

Dico autem vniuersalem quidem cum aliquid omni aut nulli inesse.

Hoc est vniuersalis propositio est illa, in qua prædicatum tribuitur subiecto: affecto signo vniuersali neganti, vt nullus homo est equus aut asserenti, vt omnis homo est animal.

Particularem vero, cum alicui, aut non alicui aut non omni inesse.

Id est propositio particularis est illa quæ significat prædicatum in esse subiecto, affecto isto signo: aliquis, aut aliquis non aut non omnis denique signo particulari, vt aliqua voluptas non est bonum aliqua voluptas est bonum, non omnis voluptas est bonum.

Animaduertendum tamen est, quod non alicui, positum est, loco huius alicui non. solet enim istud frequenter accidere apud Aristotelem si vero æquipollētiarum rationem habeamus, non aliquis idem est quod nullus, 2. lib. summæ summularum.

Indefinitam autē, cum quid inesse, vel non inesse significat sine vniuersali, vel particulari: ut contrariorum eandem esse disciplinam, aut voluptatem non esse bonum.

Hoc est cuius prædicatum significatur inesse subiecto vel non inesse, nullo signo affecto vt voluptas est bonum, voluptas non est bonum. indefinita vocatur propositio, quasi vacans signo finitur enim propositio signo vniuersali aut particulari, quod ob eā rem præfinitionem appellat atvero indefinita propositio nullo signo afficitur. Potest etiā indefinita vocari propositio vacans signo, id est incertæ significatio nis, quoniam modo vniū obtinet vniuersalis modo particularis. cum enim propositio existit in materia naturali, indefinita æquipollet vniuersali. cū vero prædicatum non conuenit subiecto secundū naturā sed aliqua alia ratione, æquipollet particulari, vt homo iustus est.

Sed quæret aliquis quāmobrem Arist. indefinitæ tantum propositionis exemplum præstiterit dicens contrariorum eandem est disciplinam.

B 3 plina,

COMMENT. IN LIB.

plina voluptas non est bonum dicendum est hoc fecisse Aristotelem studio breuitatis nam cum indefinita propositio materia sit vniuersalis & particularis propositionis, adiecto enim signo vniuersali efficitur vniuersalis adiecto particulari fit particularis satis est exemplum indefinitæ tradere, ex qua nullo negotio vniuersalis & particularis propositio efficitur.

In exemplis vero adhibitis atque etiam in multis alijs, quibus Aristoteles frequenter vititur (vt hoc obiter admoneam) non tam ratio veritatis habenda est, quam constitutionis propositionis, nihil enim vetat falsam esse propositionem exemplum autem verum esse, & proposito negotio adcomodatum. hinc ortum habuit vulgaris illa sententia dialecticorum, exemplorum non requiritur veritas. Proponit deinde quandam aliam diuisionem propositionis, cum ait. *Differt autem demonstratiua propositio a dialectica, quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est. Non enim inter rogat, sed sumit, qui demonstrat. Dialectica vero interrogatio contradictionis est.*

Secunda ergo diuisio propositionum, quam Arist. tradit est, alia est demonstratiua, alia dialectica: hæc autem diuisio ex materia sumpta est, vt prior ex forma, quoniam dialectica & demonstratiua propositio non variant formam syllogismi, sed materiā dūtatur. nā syllogismus demonstratiuus & dialecticus formam seruant syllogismi, & sola materia distinguuntur. Sed dicet aliquis, quorsum Arist. tradit nobis hanc diuisionem propositionis? Huic dicemus, primū ea causa factum esse, quod acturus sit de syllogismo demonstratiuo & dialectico, quorum alter demonstratiuis propositionibus cōstat, alter dialecticis, & necesse est intelligere prius quid sit dialectica propositio, quid demonstratiua. Altera ratio est, vt admodum nihil impedire materiam, quo minus syllogismus, quem quærimus, in libris de priori resolutione efficiatur. nam ille tam efficitur propositionibus dialecticis, quam demonstratiuis, modo forma obseruetur, quæ affirmatiue & negatiue, vniuersali & particulari potissimum constat. quam obrem tam propositionem dialecticam quam demonstratiuā Arist. syllogisticam appellat, quia ex vtraque confici potest syllogismus. Differt ergo inter propositionem dialecticam & demonstratiuam, quod propositio demonstratiua est sumptio alterius partis contradictionis: hoc probat, quoniam qui demonstrat sumit propositiones, ex quibus

DE PRIORI RESOL.

8

quibus conficit demonstrationem, non interrogat illas, verbi gratia qui vult monstrare, omnem hominem esse aptum ad ridendum, nō rogat, vtrum animal rationale sit aptum ad ridendum, sed sumit illud, & conficit demonstrationem hoc pacto.

Omne animal rationale est risibile, Omnis homo est animal rationale, Ergo omnis homo est risibilis

Ratio est, quia ea, quibus fit demonstratio, ita vera sunt atque certa, vt rogare ea non oporteat. Dialectica vero propositio interrogatio cōtradictionis est, vt vtrū animal sit genus hominis necne? ratio est, quia dialectica propositio probabilis est, & non certa: quare vt ex ea dē quidpiā cōficiamus, oportet illā prius rogare, quam efficiamus syllogismum, atq; ideo iure optimo interrogatio contradictionis vocatur.

Sed obijciat aliquis male appellari hoc loco ab Arist. propositionem dialecticam, interrogationem vtriusq. partis contradictionis, si vere ab eodē finita est in lib. perihermenias, interrogatio alterius partis contradictionis: atqui si recte rē ipsam contēplemur nō pugnant hæc secum: siquidem vtrumq; verū esse nihil prohibet: nam dialectica propositio actu interrogat vnā partem, alterā potestate: quod inde manifeste colligitur, quia interdum respondemus interrogatio nī non propositæ, vt nunquid pigmeus sit homo? respondemus non.

Nihil autem refert ut fiat ex utraque syllogismus, nam & qui demonstrat, & qui interrogat, syllogizat, sumens aliquid de aliquo esse, vel non esse.

His verbis docet quo pacto inuicem conueniant propositio demonstratiua & dialectica. Conueniunt enim, quod ex vtraq; potest fieri ratiocinatio vel syllogismus, quādoquidem tam qui demonstrat, quā qui interrogat, facit syllogismum: alter ex his propositionibus, quas sumit tanquā certas, alter vero ex illis quas dedit, is qui interrogatus est, siue propositio asserat siue neget: nam interdum syllogismus asserens fit, interdū negans. Ex his infert Arist. quid sit propositio syllogistica, hoc est, apta vt ex eadem efficiatur syllogismus, dicens. *Quare erit syllogistica quidem propositio, simpliciter affirmatio & negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum.*

Ex qua significatione colligitur tria esse necessaria, vt propositio sit syllogistica, id est, accomodata syllogismo conficiendo: vnum est vt sit asserens, aut negans. Nam affirmatio & negatio pertinent magnopere

COMMENTARI

gnopere ad formam syllogismi, alterum est, ut sit alicuius de aliquo hoc est, sit categorica aut simplex, in qua predicatum de subiecto dicitur nam Aristotelis mens est maxime disputare de syllogismo simplici, tertio oportet, ut sit uniuersalis, aut particularis aut indefinita cum hac ipsa ratio propositio ad formam syllogismi magnopere spectet & hoc est quod Aristot. inquit secundum dictum modum. nam huiusmodi diuisionum meminerat paulo superius. Quoniam vero (ut dixi) syllogismus alius demonstratiuus est, alius dialecticus, est etiam propositio syllogistica duplex una demonstratiua quæ pertinet ad syllogismum demonstratiuum efficiendum alia dialectica, qua constat syllogismus dialecticus: utranque vero Aristot. in præsentia definit, quam definit, exactius cap. 2. lib. 1. de poster. resolut. demonstratiuam definit prius his verbis.

Demonstratiua uero, si uera sit, et per primas propositiones sumpta.

Duo habere debet propositio demonstratiua, unum est ut sit uera quoniam nulla propositio falsa putari potest demonstratiua: nam demonstratio facit scire, atqui scientia falsi nulla est ergo neque propositio demonstratiua falsa esse potest. Non est autem satis ueram esse propositionem, ut sit demonstratiua, quoniam contingit interdum ueram esse etiam propositionem dialecticam, & differt a demonstratiua. sed necessarium præterea est, ut illa propositio sit communis notio & sententia vel sumatur ex principiis cuiuspiam scientiæ hoc enim est quod significat Aristot. per primas propositiones. Deinde dialecticam propositionem explicat dicens.

Dialectica autem percontanti quidem interrogatio contradictionis est syllogizanti uero sumptio apparentis, et probabilis quemadmodum in topicis dictum est.

Quibus uerbis non solum explanat naturam propositionis dialecticæ, sed illam quoque diuidit in duas partes: duplex igitur est propositio dialectica una est eius, qui interrogat & hæc sane neque enunciatio est. neque affirmatio neque negatio: nam qui rogat utrum minus regatur prouidentia. v. g. neque enunciat quidpiam, neque affirmat, aut negat: hæc autem rogat dialecticus: ut syllogismum conficiat, postquam illam acceperit a respondente. Alia pars propositionis dialecticæ pertinet ad eum qui ratiocinatur, & illa est, sumptio eius, quod apparet, atque ei uidetur, cum quo sit disputatio: nam qui dialectice ratiocinatur, colligit conclusionem ex propositionibus, quæ appa-

DE PRIORI RESOL.

9

apparent illi cum quo sit disputatio: eam rem Aristot. cap. 8. & 9. lib. 1. topic. tractat. Deinde Aristot. epilogo recenset ea, de quibus hætenus mentionem fecerat dicens.

Quid est ergo propositio, et quid differt syllogistica a demonstratiua et dialectica diligentius quidem in sequentibus dicitur. Ad presentem uero utilitatem sufficienter nobis determinata sint, quæ nunc dicta sunt.

In sequentibus inquit Arist. diligentius de his dicitur, ca. 2. lib. 1. de post. resol. & c. 1. lib. 1. Topic. De his rebus pauca quædam attigit rursum c. 4. & 9. quo autem alio loco, non satis intelligo. Sed dicet aliquis, cur Arist. nullam fecit mentionem propositionis sophisticæ quæ præter duo genera superiora reperitur, & est (ut apparet) syllogistica, siquidem syllogismus auctore Arist. lib. 1. elench, triplex est, demonstratiuus, dialecticus, sophisticus: dicendum est, sophisticam propositionem a philosopho prætermisam esse, quoniam ad artem ratiocinandi parum conducit: illa enim potius euerit syllogismum, quàm ut illum efficiat, qui enim sophisticus est syllogismus, uere syllogismus censendus non est, & quæ propositio sophistica est, non est sane propositio apta, ut ex eadem aliquid efficiatur syllogismo. Explana- nata propositionis natura Arist. tradit nobis termini finitionem ratione superius a nobis assignata, atque ita inquit.

Terminum autem uoco in quem resoluitur propositio, ut predicatum & de quo predicatur, appposito uel separato esse, uel non esse.

Quæ quidem finitio termini aliqua ratione obscura est: hanc uero ut explanemus, pauca dicenda sunt. primum est, quod apud Arist. reperiuntur omnes istæ voces, terminus, dictio, nomen, uerbum, vox simplex: quæ licet aliquo modo re differant (sit enim interdum ut sint res diuersæ) maxime distinguuntur ratione. Terminus enim uocatur, quatenus est pars syllogismi, & ultimo in eum fit syllogismi resolutio. Dictio uero ut est pars propositionis, nomen ut subiectum, uerbum ut predicatum, simplex vox ut significat. unde cum diuerso modo ista considerentur, non pertinent omnia ad eandem partem dialecticæ, sed potius ad diuersam: uerum de ea re pluradiximus cōmētarijs in librum perih. Deinde meminerimus, quod differit Arist. de termino etiam c. 17. lib. 7. de prima philosophia, quæ appellat eo loco principium rei cuiusque, unde appellatio translata est ad subiectum & predicatum. Ex his constat, non omnem dictionem esse terminum nā quæuis pars propositionis, ex octo illis, quas grammatici tradunt,

C dictio

COMMENT. IN LIB. I.

dictio est, terminus tamen nulla ratione esse potest, ut ex termini finitione constare possit.

Meminisse etiā oportet, quod Arist. primus excogitavit hoc vocabulum terminus: hoc colligitur ex ratione loquendi, ait enim, terminum voco. sed de hac re dicturi sumus in libello nostro de ratione philosophandi Arist. accepit autem hanc vocē a geometris: illi enim extremum magnitudinis terminum, magnitudinis vocāt, quoniam exitus est atque finis. Intervallum appellant lineam, quæ terminis vndiquaq; cingitur. Figurā vero, quod linea aut lineis constat. unde Aristot. subiectum & prædicatum (in quæ præpositio definit) terminos vocat. Ipsam propositionem quæ subiecto constat & prædicato, appellat interdum intervallum cap. inquam 4. huius lib. at figuram syllogismi, nominat dispositionem ipsarum propositionum.

Tertio considerare necesse est, quod ista finitione termini solum comprehenditur subiectum & prædicatum: ratio est, quia solum hæc duo efficiunt necessario propositionem, atque ideo solum dicitur propositio resolui in subiectum & prædicatum, ut in animadversionibus explicui. Cæteræ vero partes orationis non sunt termini, quia non sunt necessariae ad conficiendam propositionem, quare neque propositio in easdem resolui dicitur. Potius enim pertinent ad ornatum orationis, quam ad substantiam atque essentiam eiusdē. verbum etiam præsertim substantivum, non censetur terminus, quia neque prædicatum est, neque subiectum, sed potius vinculum quoddam subiecti & prædicati. Aristoteles vero solum vocat terminum subiectum & prædicatum: quod autem non pertineat ad substantiam propositionum, hinc colligitur, primum quidem quia Arabes propositiones sine verbo efficiunt, & cum volunt significare hominem esse sapientem, aiunt, homo sapiens: idem aiunt multi antiqui philosophi. Cicero præterea prima Thuseul. idem ait esse dicere, miser Marcus Crassus, ac si diceremus, miser est Marcus Crassus, quod intelligat actione non oportere collocari verba in oratione, ut illa perfecta sit. Quare verbum non est necessaria pars propositionis, ergo neq; in illud propositio resoluitur, cum unumquodque in eare solvatur, quibus constat, non est ergo terminus. nam terminus est, in quem resoluitur propositio.

Sed iam ad definitionem termini contendamus. Terminus itaq; definitur in quem resoluitur propositio. Non est autem legendum resoluitur

DE PRIORI RESOL.

10

resoluitur, sed dissolvitur. Ita enim inquit Arist. Multum enim refert resolui in terminos an dissolui propositionem dicamus, siquidē resolutio fit in partes formales, hoc est, quæ ad formam rei pertinent. Dissolutio vero in partes materiales, id est, quæ pertinent ad materiam, atque (ut aperte constat) terminus non est pars formalis propositionis, sed materialis tantum. Illis autem verbis, quæ exempli gratia posita esse videntur, ut prædicatum & de quo prædicatur, Arist. innuit termini divisionem. Est igitur terminus duplex, unus est subiectum, alter prædicatum. Prædicatum est terminus qui de altero dicitur. Subiectum de quo dicitur alterum, nempe prædicatum, ut cum ita loquimur, homo est animal, homo subiectum est, animal prædicatum.

Sed dubium est quid illud sit, quod Aristot. inquit apposito vel separato esse vel non esse. Videtur enim redundare altera huius sententiæ pars. Satis n. est dicere, apposito esse vel nō esse, separato esse vel non esse, verum tamen facile est propositum dubium tollere explanata Aristotelis sententia. His ergo verbis significat Arist. quo pacto terminus subiectum sit aut prædicatum in propositione, & quoniam verbum est, vinculum est utriusq; partis, qua ratione collocari in propositione debeat. Id vero hoc pacto explicandum est, propositionum quædam habent potentia verbum est, ut Socrates legit, Plato audit. Aliæ actu, ut homo est animal, earum quæ habent potestate verbum, est, quædam negant, aliæ asserunt, ut homo currit, homo disputat, habent separatum verbum est. Quæ vero negant, ut homo non differit, habent separatum verbum non est. Ergo ut Aristoteles significaret varia genera propositionum, & præterea in eisdem verbum est, diuerso modo collocari, adiecit apposito esse, vel non esse, quibus verbis significat propositiones: in quibus actione existit verbum, est, siue illæ asserant, siue negent: ut autem significaret propositiones, in quibus potestate collocatur verbum, est, siue affirmatiuæ sint, siue negatiuæ, dixit, separato esse vel non esse.

Hactenus tradidit nobis Arist. terminum & propositionem, quæ duobus necessaria sunt ad efficiendum syllogismum. Pergit iam exhibere nobis syllogismum, exorsus ab eius finitione, quem hac ratione definit Boethius ex Arist.

Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab

C 2 his

COMMENTARIII

his quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt. Dico autem eo quod hæc sunt, propter hæc accidere, propter hæc uero accidere, est nullius extrinsecus termini indigere, ut fiat necessarium.

Hæc finitio syllogismi non est admodum aperta, sed obscura potius atque impedita, quam obrem diligenter a nobis explananda est.

Primum vero animaduertendum est, hanc esse legitimam syllogismi finitionem, quoniam omni & soli syllogismo conuenit, quod oportet inesse omni veræ definitioni, ut sæpe a nobis dictum est ex sententia Arist. rursus genere constat & differentiis, & quoniam una exacta differentia non facile suppetit, ex multis vnâ efficiamus, pro genere in hac finitione collocari putant vulgo orationem, quod omnis syllogismus oratio sit, non tamen omnis oratio syllogismus: verum tamen (mea sententia) non potest pro genere poni oratio. etsi ponatur, hæc non erit vera definitio syllogismi: nam ut Arist. scribit in topi-
cis, omnis definitio constare debet proximo genere, & quæ illo non constat reprehenditur, sed oratio non est proximū genus syllogismi. Est enim propius genus propositio, quæ orationis species est, & pro positione argumentatio, quæ in syllogismum enthymema, inductio nem atq; exemplum diuiditur (ut in compendio dialecticæ a nobis scriptū est) ergo non potest in hac definitione ab Arist. pro genere collocari oratio: quare loco eius vocis addi debet argumentatio, aut ratiocinatio. nomen enim logos, quo utitur Arist. inter cætera ratiocinationē quoque significat vel argumentationem & syllogismum. Sthe, unde vox ista syllogismus ducta est, ratiocinari & computare significat, ut syllogizare sit veluti calculis sub ductis summā argumentorū colligere, quod nos alibi etiam diximus: ergo pro genere in definitione syllogismi non oratio, sed ratiocinatio, aut argumentatio poni debet: cætera ponuntur loco differentiarum.

Quibusdā inquit Arist. quia in omni syllogismo duæ ut minimū propositiones collocandæ sunt, maior inquā & minor, quo nomine differt syllogismus ab enthymemate, in quo vna tantum propositio exprimitur, altera reticetur, interdum maior, interdum minor, tamen si frequenter maior reticetur, cuius rei rationem reddidimus in compendio dialecticæ: eadē etiā voce distinguitur syllogismus ab exēplo, in quo non ex pluribus, sed ex vno tantū singulari aliud colligimus propter similitudinē, sed eā rem longius persecuti sumus loco citato.

Positis inquit, hoc est, collocatis & dispositis, ut innuat modum & figuram

DE PRIORI RESOL.

II

figuram syllogismi, non autē admissis aut concessis, ut inepte vulgo putatur: non enim dubiū est syllogismum optime posse colligere conclusionē, tametsi neq; maior neq; minor propositio cōcedatur. Vna. n. potestas syllogismi est ex falsis verum colligere, atq; etiam falsum, ut. s. lib. summæ summularum exposuimus: hæc etiam particula distinguit Arist. simplicē syllogismum ab hypothetico: nam quæ collocantur in syllogismo hypothetico, non poni sed supponi dicuntur, & suppositiones ea causa vocantur, quæ vero collocantur in syllogismo poni dicuntur, & ipsæ simplices propositiones positiones vocantur. hæc eadem voce distinguitur syllogismus ab inductione, quoniam in ea licet sumantur plura singularia, non ponuntur hoc est, non disponuntur secundum modum & figuram. Addit Arist. aliud sequitur nempe conclusio, quæ diuersa est a maiori & minori propositione, diuersa quidem non ratione materiæ, cum ex terminis efficiatur, q. in maiori & minori propositione collocatur, sed ratione formæ. v. g. Omnis homo est animal, Socrates est homo, Ergo Socrates est animal.

Ratio vero cur conclusio debet esse alia a propositione maiori & minori ea est, quia causa diuersa est ab effectu, maior autem & minor causa conclusionis sunt, differunt ergo a conclusione: ista autem voce rejciuntur a ratione syllogismi illi, in quibus idem colligitur, ut si quis dicat. Si nox est, nox est, Sed nox est, ergo nox est.

Ex necessitate etiam inquit, hoc est, necessaria consequentia inferitur conclusio, non sequitur autē conclusio necessaria, hoc est, quæ non possit falsa esse, & ut istam ambiguitatem tolleret Arist. adiecit accidit, hoc est, consequitur aut colligitur. Ista etiam voce differt syllogismus ab inductione & exēplo, in quibus non colligitur conclusio ex necessitate, sed verisimiliter tantū, quod etiā admonuit Arist. li. 1. Top. & est a nobis explicatum in compendio dialecticæ. Rursus addit, eo quod hæc sunt, id est, propter hæc accidere, propter hæc vero accidere (inquit) est nullius extrinsecus termini indigere, ut appareat necessarium, hoc est non esse opus ut extrinsecus sumatur aliquis terminus, qui sit necessarius, ut conclusio necessario videatur colligi ex propositionibus acceptis. His autem verbis exclusit quædā genera syllogismorū, in quibus desideratur aliqua propositio, quoniam nisi illa addatur non omnino exprimitur causa conclusionis huiusmodi est hic syllog. quo Plato in Phædone colligit animā hominis esse immortalem. Quod per se mouetur semper mouetur. Anima per se mouetur. Ergo anima est immortalis.

COMMENT. IN LIB.

Oportet enim perficere hoc pacto syllogismum, alioqui fallacia est, quia non causam accipimus ut causam. Quod per se mouetur semper mouetur, Anima per se mouetur, Ergo semper mouetur. Quod semper mouetur est immortale, Anima igitur est immortalis.

Explanata syllogismi finitione, diuidit Arist. syllogismum, atque illum in presentia vno duntaxat modo diuidit, cum possit multis distribui. Ratio vero est, quoniam hec vna diuisio necessaria est proposito: cetera vero adducuntur ab eo alijs locis, vel non difficile accipi possunt ex verbis atque doctrina Arist. illas nos syllogismi diuisiones possemus adducere, atque referre hoc loco, sed quoniam omnes sumus persequuti in compendio dialecticæ superuacaneum putamus easdem nunc recensere, tantum vero trademus illam, quæ nos Arist. in presenti loco docet.

Perfectum uero uoco syllogismum, qui nullius alterius indiget, præter ea, quæ sumpta sunt, ut appareat necessarium. Imperfectum uero, qui indiget aut unius aut plurium, quæ sunt quidæ necessaria per subiectos terminos, non autem sumpta sunt per propositiones.

Itaque duplex est syllogismus, ut inquit Arist. vnus perfectus, alius imperfectus, quæ quidem diuisio & præterea vtriusque membri definitio primum ab Aristotele excogitata est, quod plane constat ex ratione loquendi, ait enim, perfectum itaque uoco syllogismum: & quoniam cognitio perfecti syllogismi multum conducit ad intelligendum naturam imperfecti syllogismi, primum omnium explicat perfectum syllogismum finitione, quæ ita explicatur. Syllogismus perfectus est, qui per se & suapte natura tam est evidens, ut nullius alterius rei indigeat, præter ea, quæ assumpta sunt in eodem syllogismo, ut videatur necessario colligere conclusionem, huiusmodi sunt syllogismi, qui conficiuntur in prima figura, de qua inferius dicturi sumus. Imperfectus vero syllogismus est, qui ut appareat necessario colligere conclusionem, indiget unius aut plurium, hoc est, conuersione vnus propositionis, aut plurium propositionum, aut transmutatione propositionum, quibus constat: quo autem pacto perfici debeat imperfectus syllogismus, docet Arist. dicens, hoc fieri debere per assumptos terminos, & collocatos in syllogismo imperfecto, siquidem illi mutari non debent: non tamē per assumptas propositiones, quinimo oportet mutare propositiones, & diuersas ex eisdem terminis efficere; quod fit, cum illas conuertimus: hoc quo-

modo

DE PRIORI RESOL.

12

modo fieri debeat, dictum est a nobis longius lib. 5. summæ summularum, & dicturi sumus inferius. Efficiuntur imperfecti syllogismi potissimum in secunda & tertia figura.

Hæc vero syllogismorum diuisio non est secundum naturam, nam tam suscipit syllogismi rationem imperfectus syllogismus, quæ perfectus sed secundum euidentiā: nam syllogismus imperfectus non tam plane atque euidenter videtur colligere conclusionem, quam illam colligit perfectus, & cum possit perfectior atque absolutior reddi, facta conuersione, non dubium est, quin iure optimo imperfectus, hoc est, non omnibus numeris absolutus dici debeat, cum perfectum sit cui nihil addi potest, quod perfectio inest syllogismo. Quamobrem non potest non reprehendi Ramus atque eius frater, hoc est, qui in eandem doctrinam iurauit, Abdomarus Taleus, qui Arist. diuisionem istam vehementer, nulla tamen causa increpant.

Aduersus vtramque finitionem syllogismi obijci aliqua possunt: primum quidem videtur falsum esse, quod Arist. scribit perfectum syllogismum nullius rei indigere ut appareat necessarium: siquidem expenditur atque examinatur (ut dicemus inferius) ad illa duo principia dici de omni, & dici de nullo: sed dicendum ad id est, verum est, quod obijcitur, examinari inquam syllogismum ad duo illa principia, neque ideo imperfectus censeri debet, quoniam neque terminum vllum, neque vllam propositionem accipit ad hoc, quod appareat necessarium; sed ipse per se videtur euidenter colligere conclusionem dici autem de omni vel de nullo non efficit euidentem illam formam colligendi, sed docet unde vim summæ ratiocinationis, & pertinacis animo contendentem negare syllogismum, alio argumento aut ratione ex istis principijs sumpta, conuincit.

Secundo obijcitur, quod syllogismus imperfectus syllogismus non sit, nam illi non conuenit finitio syllogismi, quia cum vnus aut plurium indigeat non per assumptas propositiones alicuius extrinsecus indiget, ut appareat necessarius, quod est contra finitionem syllogismi, ut plane constat: sed hæc obiectio facile ea ratione diluitur, quod cum perficimus imperfectum syllogismum conuersione non capimus extrinsecus terminum vllum, ut ex eius finitione apertum est: at vero tunc, inquit Aristoteles conclusionem non propter hæc accidere, cum extrinsecus termini indiget syllogismus, ut necessarium videatur.

In

COMMENTARI

In toto autem esse alterum in altero, & de omni predicari alterum de altero idem est. Dicimus autem de omni predicari, quando nihil est sumere subiecti, de quo alterum non dicatur & de nullo consimiliter.

His verbis explanat Arist. duo principia: ad quæ referuntur oēs syllogismi, & per quæ tandē examinantur: nam qui syllogismi, fiunt in secunda & tertia figura perficiuntur per primā: qui vero existunt in prima, stabiles & firmi fiunt hijs duobus principijs. alterum principium est dici de omni: alterum vero, dici de nullo: prius pertinet ad syllogismos afferentes: posterius vero ad negantes. Sed dicet aliquis quamobrem Arist. solum exponit dici de omni? huius rei causa est quia cū contrariorū cōtraria ratio sit, si explanemus, quod dicitur de omni explanatū erit, quod de nullo dicitur: nā dici de omni & dici de nullo opposita sunt. Arist. autem magnopere studuit breuitati.

Rursum si roges, quamobrem meminit in toto esse vel non esse, si idē est in toto esse, & de omni dici, & in nullo esse, & dici de nullo, ut idē scribit Arist. Ratio est, quia sæpenumero facit in figuris mentionem eius quod est in toto esse & non esse, quæadmodum dici de omni & dici de nullo: quare oportuit prius dicere quid esset eorū vnumquodq; & explicato quod de omni dicitur cōstat, id quod est in toto, quia est idem: non enim esse in toto & in nullo habitudinē significant subiecti ad prædicatum, sed prædicati ad subiectū: quod inde constat, quia prædicatum est in toto vel in nullo subiecto, cum est vniuersalis propositio: non autē subiectum in toto prædicato vel nullo. Deinde prædicatū formæ rationē habet subiectum materiæ, atqui formā in materia existit, non contra, sed quoniam prædicatum est in toto vel nullo subiecto, dicitur de omni aut nullo subiecto. Dici autē de omni est (ut inquit Arist.) quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur prædicatū. hoc vero principium hac ratione accommodatur syllogismo afferenti primæ figuræ, si neget quispiā illū esse legitimū in hoc syllogismo de omni dicitur, ergo hic est optimus syllogismus, antecedens est verum, quia maior propositio est de omni, hoc est, vniuersalis afferens in quouis syllogismo affirmatio primæ figuræ. consequentia vero probatur, quia si prædicatum maioris propositionis dicitur de omni subiecto, ergo de quolibet contento sub illo, sed subiectū minoris propositionis, accipitur sub subiecto maioris, & tāquā pars subiecti maioris in prima figura, ergo dicitur prædicatum maioris in conclusione de subiecto minoris propositio-

nis

DE PRIORI RESOL.

13

nis, probo consequentiā, quia dici de omni est, cum nihil est sumere subiecti, de quo nō dicatur prædicatū. Est igitur optima atq; exactissima ratiocinatio syllogismi affirmatiuus primæ figuræ. hæc est etiā illa regula cuius Arist. meminit in antepædi. illis verbis, quādo alterum de altero dicitur ut de subiecto, quæcumque dicuntur de prædicato, necesse est dici de subiecto, sed in minori propositione mediū dicitur de minori extremo, & in maiori propositione maius extremū dicitur de medio, ergo & in cōclusionē prædicabitur de subiecto minoris, de quo medium prædicabatur, sed hoc tantum officio in syllogismis afferentibus primæ figuræ. quare illi sunt perfecti. Alterū principium, unde accipit firmitatē & robur, & quo nititur syllogismus negans primæ figuræ est, dici de nullo: quod ita finiri potest. Dici de nullo est, quando nihil est sumere subiecti a quo nō remoueatur prædicatū, accommodatur syllogismo negati hoc modo, in hoc syllogismo dicitur de nullo, ergo est euidens syllogismus, antecedēs patet, quia maior syllogismi perfecti negantis in prima figura est vniuersalis negans: cōsequentia vero probatur, quia quod remouetur ab aliquo omnino, remouetur a quolibet contento sub illo, sed prædicatū maioris remouetur ab omni subiecto: ergo & a subiecto minoris, quod accipitur veluti contentum sub maioris subiecto; atqui in conclusione solum remoueo a subiecto minoris prædicatum maioris, ergo syllogismus negatiuus primæ figuræ est præstantissimus, sed de hac re multa diximus, lib. 5. summæ summularum. Qua vero ratione dici de omni, cuius in præsentia facimus mentionē, differat a prædicato de omni, cuius meminit Arist. cap. 4. lib. 1. de post. resol. diximus commentarijs, in eum locum. Nunc vero satis sint, quæ a nobis dicta sunt, & ad secundum caput vertamus orationem.

¶ Argumentum cap. secundi.

¶ In præsentī cap. Arist. tradit rationē conuertendi propositiones vacantes modo, hoc est inexistentes, quæ vulgo de inesse vocantur, & quoniam illæ sunt in quadruplici differētia, quatuor præcepta tradit, quibus earum conuersio continetur: addit in super rationem, quæ præcepta confirmet.

Caput secundum.

¶ Quoniam autem omnis propositio est, aut de inesse, aut ex necessitate inesse, aut contingere inesse.

Principio quæstio est, quamobrem hoc loco Arist. de cōuersione

Differat

COMMENT. IN LIB.

differat. Verū ea facile dilui potest: ratio enim cur de conuersione propositionū Arist. agat, ea est, q̄ cōuersio sit necessaria ad perficiendū syllogis. imperfectos: illi enim ostēsiue aut per cōuersionē absoluntur, vt docebit Arist. necessarium autē fuit explicari prius quæ pertinent ad reducendum imperfectos syllogismos ad perfectos.

Si autem quis roget, quæ causa sit, cur Arist. acturus de conuersione, non dixerit, quid illa sit, ea causa assignari poterit, quod satis fuerit explicuisse singulas partes conuersionis, vt vniuersa constaret, & præterea quia hoc quod est ab Arist. traditum satis est ad reliqua intelligenda: si enim ad amulū omnia explicanda essent, quæ incidunt in hanc disputationem, nullum exitum haberet oratio.

Sed quoniam scio plerosq; rogaturos, quid sit conuersio, & quot eius partes, paucis de his rebus in præsentia agam: plura enim in hac sententia lib. 2. summæ summularum a nobis scripta sunt.

Conuersio igitur apud Arist. quadruplex est; quædā est conuersio denominationis, alia terminorum, propositionum alia, alia syllogismorum. Cōuersionis secundum denominationem mentionem facit Arist. lib. 2. Topic. illa est, cum denominatio conuertitur, vt si inest homini animal, verum est cōuertentem dicere; homo est animal habet autem hæc conuersio locū tantum in his, quæ simpliciter inest alijs, non secundum partem: vt si inest homini album; verum est conuertentem dicere, homo est albus. at vero licet æthiopi inest albor secundū dentes, non est necessarium conuerti atque dicere, ætiops est albus, quia albū æthiopi non simpliciter inest; sed secundū partem. Secunda conuersio est terminorū, cum (inquam) de eadē re dicuntur; vt homo est susceptiuus disciplinæ; aut inuicem referuntur, vt pater & filius dicuntur conuerti, de qua differit Arist. in præd. cap. de his quæ sunt ad aliquid. Tertia est syllogismorū, cū ex opposito conclusionis & altera parte antecedentis alteram inferimus; de qua differit Arist. lib. 2. de priori resol. & a nobis de ea disputatum est lib. 5. summæ summularum cap. 18. Vltima est conuersio propositionis, cum (inquam) inuertimus eius partes, subiectum videlicet & prædicatum, de qua nobis in præsentia est disputandum, & disputatur ab Arist. præsentī & proximo capite.

Conuersio igitur propositionis, quantum ex Philopono & Magēlino licet intelligere, est conuenientia duarum propositionum secundum utrosque terminos, variato tamē ordine, & seruata eadem qualitate

DE PRIORI RESOL.

14

litate & veritate. In hac descriptione pro genere ponitur conuenientia. quoniam omnis conuersio conuenientia est, non tamen omnis conuenientia conuersio, duarum propositionum dicimus, quo verbo differt propositionum conuersio a tribus superioribus: secundum utrosque terminos. hoc est, subiectum & prædicatum, ordine tamen mutato: nam quod vnius propositionis subiectum est, oportet, vt sit in altera prædicatū, & vice versa, seruata qualitate adiectimus, quoniam hoc est in primis necessarium in omni conuersione, vt si propositio quæ conuertitur, est asserens, ea in quam conuertitur, asserat, si negans, neget altera. quantitatem vero non semper oportet eandē manere. Postremo adiectum est, seruata veritate, volumus dicere, q̄ si propositio quæ conuertitur, vera sit: oportet etiam veram esse eam, in quam conuertitur: alioqui bonæ consequentiæ antecedens verum esset, & consequens falsum. Nam ex vna, alteram propositionem colligere syllogismo, licet, vt distinguere conuersionē ab euerfione, quæ Græce analtrophī dicitur; vt omnis homo est animal, omne animal est homo. Hæc conuersio triplex vulgo traditur, vna simplex, quam Arist. in se ipsam vocat: altera per accidens, quā appellat in partem: tertia est conuersio cum oppositione, quæ appellatur passim per contra positionem: de quibus plura diximus lib. 2. summæ summularum. duarum priorum conuersionum Arist. mentionem facit præsentī capite, atque etiam sequenti. tertiæ non meminit.

Si quærat aliquis, cur conuersionis cum oppositione nullam mentionem Aristoteles fecerit? Illam oportet rationem reddere. Arist. vt admonui, de conuersione differit, quod sit necessaria ad perficiendum syllogismos imperfectos, atque conuersio cum oppositione ad uitam rem efficiendam nihil prodest, cum in ea mutantur termini, atque ex finitis efficiantur infiniti, ergo non oportuit eius meminisse: probo consequentiam, quia reductio syllogismi imperfecti debet fieri, seruatis eisdem terminis, vt ex finitione imperfecti syllogismi aperte constat. Sed iam tempus est vt ad Aristotelem reuertamur, atque eius sententiam hoc loco interpretemur: ergo vt rationem conuertendi propositionem doceat, tres reperit propositionum diuisiones: quarum prima hæc est, propositio- num alia est de inesse, alia de necessario inesse, alia de contingere inesse.

D 2 Sed

COMMENTARIUM

Sed quæres, utrum hæc ipsa diuisio ex materia propositionum sumenda sit, an potius ex enunciatione aut forma nihil opus est multa dicere de hac re; aperta est sententia Arist. diuidit ille quidem in præsentia propositionem secundum rationem formæ, aut secundum modum enunciandi, quod exemplis quibus utitur aperte constat, propositionem de inesse vocat vacantem omnino modo, siue sit in materia contingenti: ut est homo iustus, siue naturali, ut homo est animal, siue remota, ut est homo lapis: propositio de contingenter inesse est illa, quæ afficitur modo contingenter, in quacumque materia existat, ut homo contingenter iustus est, at vero propositio de necessario inesse ea est, quæ modo isto necessario afficitur, ut homo necessario est animal, in quacumque materia existat. Deinde dubium est, cum præter contingens & necessarium duo alij modi existant, possibile & impossibile Arist. autore in libro perihier. cur duorum tantum modorum meminit? Diluitur questio quod duo alij modi ad istos referantur, nam impossibile refertur ad necesse, possibile ad contingens, nam quod necesse est esse, impossibile est non esse, & quod impossibile est esse necesse est non esse. idem etiam de possibili & contingenti iudicium est, solum vero differunt dicendi signa & caractere.

Tertio cur non meminit aliorum etiam modorum, ut bene, male, velociter, tarde, & similia? Ratio est, quia isti modi adiecti propositionibus non efficiunt, ut alia ratione conuertantur, quam si admitterentur. Proponit autem ille eos tantum modos, qui in causa sunt, cur diuerso modo conuertatur propositio.

Quarto, quamobrem non fecit mentionem propositionum de præterito & futuro vacantium modo, sed duntaxat propositionum de præsentibus? Dicendum est illas contineri sub propositionibus de inesse, quia vacant modo, vel si sub illis non existunt, non oportuit earundem mentionem fecisse, quoniam non alio modo conuertuntur quam propositiones de inesse, aut de præsentibus.

Harum autem, hæc quidem affirmatiuæ, illæ uero negatiuæ secundum unamquamque appellationem.

Hæc est secunda diuisio huic rei accommodata maxime. propositionum alia est asserens, alia negans; siue sit illa de inesse, siue de contingente inesse, siue de necessario inesse. Hoc enim est quod Arist. inquit secundum unamquamque appellationem non definit autem in præsentia asserentem aut negantem propositionem; quoniam id fecerat lib.

DE PRIORI RESOL.

15

lib. perihiermenias, sed solum diuisionem reuocat in memoriam.

Rursum autem affirmatiuarum & negatiuarum, aliæ sunt uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ.

Hæc est tertia diuisio, quæ, ut proposito negotio consentaneam repetit ex cap. proximo & lib. perihier. Quæres cur una cum uniuersali & particulari Arist. non recensuit propositionem singularem? Ratio est, quia illa non alio modo quàm particularis conuertitur, vel ad syllogismos communes, de quibus in his libris disputamus, non spectat. Sed cur indefinitæ meminit, quæ perinde ut particularis vertitur? Ob eam rem ut diuisionem propositionum integram hoc loco traderet, quemadmodum fecerat proximo capite: quæ quoniam non alio modo conuertitur, quàm particularis, contentus fuit Arist. dicere, quod propositio particularis conuertatur, missamque fecit indefinitam.

Postremo, quamobrem tres tantum diuisiones recensuit, cum præter has multæ sint aliæ? Ratio est, quia triplex istud genus propositionum diuersa ratione conuertitur, cætera eodem modo. Arist. uero consuevit ea tantum repetere atque deducere ex alijs locis, quæ sunt admodum necessaria proposito.

Uniuersalem quidem priuatiuam de eo quod est inesse, necesse est in terminis conuerti, ut si nulla uoluptas est bonum, neque bonum ullum erit uoluptas. Predicatiuam autem conuerti quidem necessariū est: non tamē uniuersaliter, sed in parte, ut, si omnis uoluptas est bonum, & bonum ali quod uoluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem conuerti necesse est particulariter. nam si uoluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit uoluptas. Priuatiuam uero non est necessarium: non enim si homo non inest alicui animali, & animal non inest alicui homini.

Propositis tribus superioribus diuisionibus tradit Aristot. quatuor documēta, quibus docet quæ ratione singula genera propositionum conuertantur. sumit autē initium à propositione uniuersali negante, atque illa dicit conuerti in terminis, hoc est, simpliciter atque in se ipsam. Optime. in. sequitur, nulla uoluptas est bonum, ergo nullum bonum est voluptas.

Secundum præceptum accommodatur uniuersali asserenti, quam dicit conuerti in partem: uulgo per accidens conuerti dicitur, ut, omnis voluptas bonum est, ergo aliquod bonum est voluptas.

Particularis asserens in se conuertitur, aut simpliciter, ut aliqua uoluptas bonum est, ergo aliquod bonum est voluptas. Particularis negans non conuertitur, non enim recte colligas, aliquod animal non

COMMENT. IN LIB.

est homo, ergo aliquis homo non est animal. Sed hoc loco primū a quibusdā reprehenditur Arist. q̄ exemplis falsis vtatur. nam falsum est omnē voluptatem bonū esse, atq; etiam nullā voluptatem esse bonū, verū facile Arist. defendi potest duplici ratione. Vna est, quod tametsi propositiones, quibus vtitur, falsæ sint: exēpla vera sunt. Quia Arist. ad conuersionem efficiendā solum habet hoc loco rationem formæ, hoc est, affirmationis & negationis, vniuersalis, & particularis, non autem materiæ. Altera ratio est, q̄ etiam si rationem materiæ habere velimus, Arist. nullo modo falsas accipit propositiones, quoniam illæ omnes hipoteticæ sunt. hoc est conditionales, quæ nihil prorsus statuunt asseruntve: ita enim inquit, si nulla voluptas bonum est, etsi omnis voluptas bonum est.

Deinde questio est, cur primo loco Arist. collocauerit propositionem vniuersalem negantem. Is enim locus videtur deberi vniuersali asserenti, quæ præstantior est atq; melior. Diluenda ambiguitas est eo nomine, quod vniuersali neganti debetur in præsentia princeps locus: nam cū sit vniuersalis priori loco reponi debuit quā particularis. nam vniuersale prætabilius est particulari, vt totum singulis partibus, nam vniuersale totum est, particulare vniuersalis pars, & quoniam conuertitur in seipsam aut in terminos, præstantius conuertitur quam vniuersalis asserens. Vtroque ergo nomine antecedit cætera genera propositionum. Accedit ad hoc quod conuersio propositionis vniuersalis negantis (vt ostendemus paulo inferius) est veluti fundamentum reliquarum conuersionum. Sed obiecit aliquis, non videri perpetuum quod ait Arist. nam interdū altera propositio falsa est, altera vera. non enim sequitur omnis homo est in domo, ergo aliqua domus est in homine. nullus paries est in palo, nullus palus est in pariete. Hæc obiectio dissoluitur si recte efficiamus conuersionē, atque ex integro prædicato integrum conficiamus subiectum. hoc modo, omnis homo est in domo; aliquis qui existit in domo homo est. nullus paries est in palo, nihil quod existit in palo paries est: sed de eare plura diximus. lib. 2. summæ summularum.

Primum ergo sit priuatiua vniuersalis a b propositio; si ergo nulli b inest a neq; a nulli b inest. Nam si alicui inest ut c non verum erit, nullum b esse a; nam c eorum quæ sunt b aliquid est.

Non est contentus Arist. exemplis monstrasse quā ratione singula genera propositionum conuertantur, hoc ipsum ratione atque illa efficacissima

DE PRIORI RESOL.

efficacissima demonstrat, discurrens per singulas partes, exorsus ab vniuersali negante, quam probat in terminos conuerti: ergo hanc accipit propositionem, nullum b est a, quam probat in terminos conuerti hoc pacto, nullum b est a, ergo nullum a est b, nam si non bene colligitur, antecedens verum est, & consequens falsum. Consequens falsum est, ergo eius contradictorium est verum, aliquid a est b, penamus illud a quod est b esse c, bene sequitur c est b & c est a, ergo aliquid b est a: consequentia bona est, & vtraque pars antecedentis vera (vt apparet) ergo & consequens: sed contradicit huic nullum b est a, quod est ex hypotesi verum, ergo duo contradictoria vera existunt, si vniuersalis priuans non conuertatur simpliciter, aut in seipsam. deductione igitur ad absurdum rem probat Arist. Sed dicet aliquis Arist. in explicanda ratione perperam progressum fuisse, nam aut fidem facit propositi per conuersionem particularis propositionis asserentis. cuius hætenus nullam mentionem fecerat, & quam deinde per vniuersalem negantem probat, aut per syllogismū ex proprijs in tertia figura, qui maxime ignotus est: quorum vtrumq; absurdum est. Verum ad id respondendum est, neutrum vitium admisisse Arist. quia neque particulari asserente vtitur, neque syllogismo in tertia figura, vt obiecebatur: vtitur autem Arist. sensibili demonstratione, quæ licet in tertia figura confici possit, non ea quidem vtitur vt syllogistica ratione, sed tanquam sensibili ostensione.

Si vero omni b inest a, & b alicui a inest, nam si nulli, neque a ulli b inest, sed positum erat omni inesse.

His verbis Arist. probat propositionem vniuersalem asserentem verti in partem, hoc est, in particularem propositionem, quia bene sequitur, omne b est a, ergo aliquid a est b, nam si non sequatur antecedens verum est, & consequens falsum, nempe nullum a est b, ergo nullum b est a, in quam conuertitur simpliciter vniuersalis priuans, sed positum erat verum, omne b esse a, ergo duo contraria vera sunt, omne b est a, & nullum b est a.

Vocatur autem hæc conuersio per accidens, quasi per aliud, quia vniuersalis asserens ratione alterius in partem conuertitur: nā quia vniuersalis infert particularem, & particularis in partem conuertitur, vniuersalis in eandem conuertitur particularem, sed per mediū aliquid non per se ipsam,

Simi-

COMMENTARIJ

Similiter autem etsi particularis est propositio, nam si inest a alicui b & b alicui eorum quæ sunt a, necesse est inesse. si enim nulli, neq; a ulli inest b

Hoc loco probat particularem propositionem asserentem conuerti in partem, ut aliquod b est a, ergo aliquod a est b. da oppositum: antecedens erit verum, & consequens falsum. illud videlicet nullum a est b, sed conuertitur in se. nullum inquam b est a, ergo hoc est verum & ex hipotesi, verum est aliquod b est a, ergo duo contradictoria sunt vera nisi particularis asserens conuertatur in partem.

Si autem a alicui eorum quæ sunt b non inest, non necesse est & b alicui a non inesse, ut si b quidem sit animal, a uero homo, homo enim non omni animali, animal uero omni homini inest.

Iam ostendit particularem priuatiam non conuerti, & hoc exemplo: non enim recte sequitur, aliquod b non est a, ergo aliquod a non est b, quod plane constat si accipiamus loco elementorum voces, quæ significant: non est enim necesse si aliquod animal non sit homo, aliquem hominem non esse animal. Prior enim propositio vera est, posterior falsa.

Si quando vero conuertitur, quod fit, ubi propositio existit in materia contingenti, non oportet ut fateamur perpetuo conuerti: illud enim euenit ratione materie, nos formam inquirimus. Verum aduersus ea, quæ de conuersione diximus, sic obijcio, propositio particularis negans conuertitur, ergo falsum est, quod diximus. Antecedens probatur hac ratione: nullum b est a, ergo aliquod b non est a, nullum a est b, ergo aliquod a non est b, aliquod a non est b, ergo aliquod b non est a: prima propositio dicatur e. secunda d. tertia c. quarta f. tunc sic nectitur argumentum, sicut se habet c ad e, ita se habet d ad f, sed c & e conuertuntur, ut constat, ergo d & f probat consequentiam à commutata proportionem. hoc si verum est, propositio particularis negans conuertitur, atq; id non modo ratione materie sed forme potius. Dicendum est ad hoc, quod argumentum peccat fallacia accidentis: ratio est, quia ratio medij permutatur, & non manet semper eadem: nam prima comparatio sumitur ex illatione. secunda sumitur ex conuersione. Oportebat autem eodem accipi modo: denique ut conuersio legitima fiat, necessarium est in utraq; propositione eundem sensum retineri. Nam si ille variatur, conuersio nulla erit: qua vero ratione id fieri debeat præcepimus lib. 2. summæ summarum.

Argumentum

DE PRIORI RESOL.

17

¶ Argumentum cap. tertij.

¶ Postquam Arist. docuit rationem conuertendi propositiones de inesse, transfert orationem ad propositiones, quæ cum modo enunciantur, & monstrat, quo pacto propositiones conuertantur, in quibus existit modus necessario aut contingenter, quæcunque illæ sint. De propositionibus autem vacantibus modo primum omnium agit, quoniam illæ sunt planiores: deinde de illis, in quibus existit modus necessario, quia quod ad conuersionem attinet, proxime accedunt ad propositiones de inesse: postremo loco de his, in quibus inest modus contingenter, quoniam aliquo pacto à conuersione priorum propositionum discrepant. quatuor vero præcepta assignat singulis generibus, quod fecit etiam proximo capite.

Caput tertium.

Eodem autem modo se habebit in necessarijs propositionibus, nã uniuersalis quidem priuatiua uniuersaliter conuertitur. Affirmatiuarum uero utraq; particulariter.

Considerandum nobis initio est, quod Arist. in præsentia non sumit affirmationem aut negationem ex modo, sed tantum ex verbo atq; ideo hanc propositionem uniuersalem priuatiam vocat, necesse est nullum b esse a. Istam vero asserentem, necesse est omne b esse a, aliter enim hoc loco differit de his propositionibus, quam in libro de interpretatione, quo loco affirmatiuam illam vocat propositionem, cuius modus non afficitur negatione. Præceptum igitur Arist. illud est. Propositiones, in quibus existit modus necesse, eodẽ pacto conuerti, quo pacto conuertuntur propositiones de inesse: quare uniuersalis priuatiua conuertitur uniuersaliter, vel in seipsam, asserens uero uniuersalis, in partem, similiter particularis asserens.

Nam si necesse est a nulli b inesse, & necesse est b nulli a inesse, si enim alicui contingit, & a alicui b continget.

Ratione probat propositionem uniuersalem negantem simpliciter aut in se ipsam conuerti. illa uero ratio ducit ad absurdum hoc modo. si non recte sequatur, necesse est nullum b esse a, ergo necesse est nullum a esse b, antecedens est verum, & consequens falsum. consequens falsum est, ergo contingit aliquod a esse b, contingit aliquod a esse b. ergo aliquod b esse a, quare duo ista contradictoria vera sunt, necesse est nullum b esse a, & contingit aliquod b esse a.

Sed dubium est, si verum est tantum unum uni opponi, ut dixit

E Arist.

COMMENT. IN LIB. I

Arist. ad calcem libri de interpretatione, qua ratione huic propositio ni vniuersali neganti, necesse est nullū b esse a, istud assignet oppositiū, necesse est aliquod b esse a, & illud rursum, contingit, aliquod b esse a, & rursum illud, aliquod b est a. Dicendum est qd nihil prohibet vni plura esse opposita, quæ licet sint verbis diuersa, re & significatione sunt eadem cuiusmodi sunt quæ diximus, diuersa vero & inæqualia plura vni opponi posse, negat Arist.

Secundo, videtur Arist. perperam monstrare, quod propositio vniuersalis negans in se conuertatur. nā illud probat per conuersionē propositionis de contingenti, de qua nihil quidē dixerat. Sed dicēdū ad id est, quod Arist. non id probat per conuersionē propositionis de contingenti, sed deductione ad absurdū: accipit enim Arist. propositionē de contingenti, oppositā propositioni de necesse, & quoniā cōtingens in præsentia est, quod non est necesse, vt fiat, sed si factū pōnatur, nihil absurdi consequitur, accipit propositionē de inesse, & illā conuertit iuxta præceptū, quod tradidit proximo capite: deinde accipit propositionē de contingenti, quæ opponitur propositioni, in qua exiit modus necesse, hac via, contingit aliquod a esse b, demus ergo aliquod a esse b, bene sequitur, aliquod a est b, ergo aliquod b est a, cōsequētia est bona quia particularis asserēs in particularē cōuertit, antecedēs est verū ex hypotesi, ergo & cōsequēs, qd si aliquod b est a, cōtingit aliquod b esse a, Quare duo cōtradictoria vera efficiūtur, nēpe necesse est nullū b esse a, & contingit aliquod b esse a, nisi simpliciter conuertat vniuersalis priuans de necesse: eodē pacto exiit mandandum est euenire in confirmatione reliquarum propositionū. Si rursum obieciat aliquis, non vitari etiam hac ratione, quin Arist. per ignotius fidem notionis faciat, si quidem contingenti vitur in oppositione efficienda, cuius antea non meminerat. Dicemus hoc falsum esse, nam de contingenti & modorū oppositione satis multa dixerat philosophus in libro de interpretatione, quæ qui ad cognitionē contendit syllogismi, nouisse debet.

Si autem ex necessitate a omni, uel alicui b inest, & b alicui a necesse est inesse, nam si nō ex necessitate inest, neq; a alicui b ex necessitate inest.

His verbis simul cōplexus est Arist. vtramq; propositionē asserentem, vniuersalem (inquam) & particularē. Vniuersalis ergo asserens in partem conuertitur hoc modo, necesse est omne b esse a, ergo

DE PRIORI RESOL.

ergo necesse est aliquod a esse b, quia si non sequitur, consequens est falsum, quare contingit nullum a esse b, et si contingit nullum a esse b, contingit nullum b esse a, quare duo illa vera erant, necesse est omne b esse a, & contingit nullum b esse a. eadem ratio accomodabitur particulari asserenti, & in explicanda ratione vtraq; modum illum sequimur, quem sequuti sumus, cum vniuersalem priuatam conuerteremus.

Particularis uero priuatiua non conuertitur, propter eandē causam, propter quam & supra diximus.

Causa uero illa est, quam reddidit monstrans particularē negantē de eo, quod est inesse, non conuerti, non enim sequitur, necesse est aliquod animal non esse hominem, ergo necesse est aliquē hominē non esse animal antecedens enim verum est & consequens falsum.

Sed antequam hinc abeam, diluenda quædam ambiguitas est, videtur enim falsum esse, qd propositio vniuersalis negans, in qua exiit iste modus, necessario simpliciter conuertatur, nā si ita fiat, quæ conuertitur vera propositio erit, falsa uero ea, in quā conuertitur hæc enim vera est, nullus homo necessario est grammaticus, ista autē falsa, nullum grammaticū necessario est homo: quoniam si quispiā grammaticus est, necessario homo est. Sunt qui dicant veram esse cōuersionē, si modus efficiat sensum cōpositū, non si diuisum: Arist. uero in præsentia tantum locutum fuisse de modalibus compositis, nō de diuisis: quid autem intersit inter modales compositas & diuisas satis superq; a nobis explicatum est, lib. 2. summæ summularum. Verū mihi ita videtur præcepta conuertendi, quæ Arist. tradit omni generi modalium propositionum seruire, neq; fieri vnquam posse, vt vna vera sit, altera falsa: modo idem sensus in vtraque propositione retineatur: vnde quia hæc propositio, nullus homo necessario est grammaticus, est vera in sensu diuiso. Est etiam hinc æqualis, nulli homini necessario inest grammaticum, ista etiam in quam conuertitur, est vera, nullus grammaticus necessario est homo: cuius sensus est, nullum quod est necessario grammaticum, homo est: nam nihil est quod sit necessario grammaticum. Si uero vtraque efficiat compositum sensum, vtraque falsa est: hæc enim aperte falsa est, necesse est nullum hominē esse grammaticum & illa similiter, necesse est nullum grammaticum esse hominem.

In contingentibus uero, quoniam multipliciter contingere dicitur, nā

COMMENTARIUM

et necessarium, et non necessarium, et possibile contingere dicimus.

Antequam Arist. tradat rationem conuertendi propositiones, in quibus exiit modus contingens, ponit nobis ante oculos varios intellectus contingentis, ut disputatio suscepta planior atque apertior habeatur: inquit ergo contingens tribus modis dici solere, nam contingens vocatur interdum, quod necessarium est: qua significatione dicere solemus, contingere hominem mori; quæ scimus necessario moriturum, interdum vero pro inexistenti, hoc est, pro eo, quod exiit, sed non necessario: interdum vero pro possibile, quo intellectu dicimus contingere hominem lauari, quoniam & lauari potest, & potest, si velit non lauari: his ergo tribus modis contingens usurpatur. hoc autem potestrem contingens omnino opponitur necessario. nam necessarium illud est, quod inest subiecto, & non potest non inesse. contingens vero tertia significatione est, quod non inest subiecto, etsi insit, potest non inesse: quod sane contingens paulo inferius Arist. definit, & diuidit, quod etiam fecerat in lib. de interpretatione, quo loco agit de oppositione propositionum de futuro contingentis: appellat autem in præsentia contingens non necessarium, illud, quod nos tertia significatione accipi diximus, quia prorsus (ut ostendi) aufert necessarium. Proposita diuisione contingentis, incipit docere, quomodo propositiones de contingentis conuertantur: exorditur autem à conuersione propositionum asserentium, quoniam quacumque significatione contingens usurpetur, propositio asserens eodem modo conuertitur, quod non perinde accidit in propositionibus priuatiuis.

In affirmatiuis quidem similiter se habebit secundum conuersionem in omnibus. Nam si *a* omni aut alicui *b* contingit, & *b* alicui *a* contingit: si enim nulli, neque *a* ulli *b*, ostensum est enim hoc prius.

Hoc præcepto utrumque genus propositionum asserentium quocumque intellectu contingens sumatur Arist. complectitur, atque ita inquit: Quod propositiones asserentes in omnibus significationibus contingentis reciprocantur, & conuertuntur modo eodem: nam vniuersalis asserens, in seipsam, hoc est, in particularem conuertitur similiter etiam particularis. Hoc ita persuadet Aristot., quia bene sequitur, contingit omne *b* esse *a*, ergo contingit aliquod *a* esse *b*, item contingit aliquod *b* esse *a*, ergo contingit aliquod *a* esse *b*. nam alias duo contraria vel contradictoria vera erunt: nam si non sequitur, antecedens verum est, & consequens falsum, ergo eius contradictorium

DE PRIORI RESOL.

19

dictorium est verum, nempe contingit nullum *a* esse *b*, sequitur hinc ergo contingit nullum *b* esse *a*, sed contingit omne *b* esse *a*, & contingit nullum *b* esse *a*, sunt contraria: contingit aliquod *b* esse *a*, contingit nullum *b* esse *a* contradictoria: ergo nisi vniuersalis asserens & particularis conuertantur in partem, contraria aut contradictoria vera erunt.

Dicit aliquis, quo pacto valet illa consequentia, contingit nullum *a* esse *b*, ergo contingit nullum *b* esse *a*, si nihil hactenus de negatiuis dictum est. Respondet Aristot., ostensum esse prius: sed quo loco? eo nempe, in quo de conuersione propositionum vniuersalium priuatiuarum de inesse, et necessario disseruit: nam vel contingens est idem, quod existens, aut quod necessarium de conuersione, enim propositionis vniuersalis priuatiue quæ existere significat, & quæ necessario inesse, hactenus est disputatum.

In negatiuis vero non similiter, sed quæcumque quidem contingere dicuntur, ex eo quod ex necessitate non insunt, uel in eo quod non ex necessitate insunt similiter. Vt si quis dicat hominem contingere non esse equum, aut album nulli tunice inesse. Horum enim hoc quidem ex necessitate inest: illud uero non ex necessitate inest, & similiter conuertitur propositio, nam si contingit nulli homini equum inesse & hominem contingit nulli equo inesse, etsi album contingit nulli tunice, & tunicam contingit nulli albo, si enim alicui necessario, & album tunice alicui uenerit ex necessitate, hoc enim ostensum est prius. Similiter autem & in particulari negatiua.

Tradit rationem conuertendi propositionem negantem, siue illa vniuersalis sit, siue particularis, & quoniam, ut admonuit Aristot. paulo superius contingens tribus modis dicitur, disputatione de conuersione negantium propositionum de contingentis in duas partes distribuit & utramque duplici præcepto exponit. Primum est, propositiones negantes de contingentis, non eodem modo omnes conuertuntur, hoc est, secundum omnem contingentis significationem, sed si contingit accipitur pro necesse vel pro inexistenti, conuertitur vniuersalis priuans in terminos, vel in se ipsam, more propositionum negantium de inesse & necesse. Hoc probat exemplo partis vtriusque, bene enim sequitur, contingit nullum hominem esse equum, ergo contingit nullum equum esse hominem: quod est exemplum contingentis accepti pro necesse. Ista enim propositio, necesse est nullum hominem esse equum, in istam conuertitur, necesse est nullum equum esse hominem, ut prius ostensum est. Item si pro inexistenti accipitur contingens, vniuersalis negans in se ipsam conuertitur, v.g. contingit nullam tunicam esse

COMMENT. IN LIB.

esse albam, ergo contingit nullum albū esse tunicam: ostensum est enim superius, cū ageremus de conuersione propositionū vniuersaliū negantiū de inesse. Propositio vero particularis priuā, duabus his significationibus vsurpato contingēti, nulla ratione conuertitur, nā si conuertatur, vna propositio vera erit, altera falsa. exempla eadem accommodari possunt huic præcepto explicando, quibus vsi sumus, cum propositiones de necessario, & inesse verteremus, equus ex necessitate non inest homini: hæc enim propositio vera est, necesse est nullum hominem esse equum, album vero inest tunicae non ex necessitate: nam hæc propositio tunica est alba, non est necessaria.

Quæcūq; uero ut in pluribus, & in eo q. nata sunt contingere dicuntur, secundum quem modum determinamus contingens, non similiter se habebit in priuatis conuersionibus.

Tribus modis dixerat paulo superius accipi contingens, pro necessario & non necessario, siue inexistenti, & pro possibili. Quæ ratione propositiones, in quibus duobus prioribus modis vsurpatur, contingens; siue asserentes sint, siue negantes, conuertantur, docuit hactenus Arist. hoc loco rationem docet conuertendi priuatiuas propositiones de contingenti, quando accipitur pro possibili. sed quoniam hac significatione tribus adhuc modis contingens dicitur, neque omnes illi ad ratiocinationem conficiendam spectant; admonet prius quæ significatione sumatur, cum pertinet ad syllogismum. Contingens ergo quando accipitur pro possibili, tribus modis dicitur: quoddam enim est contingens magna ex parte, in quo ars ipsa & natura versantur, aliud raro, quod casu fit, quod infinitum vocat Arist. cap. 12. aliud vero ad vtrumuis contingens dicitur, quoniam fieri potest, & potest non fieri: huiusmodi sunt ea quæ posita sunt in hominum potestate. de quibus contingentis significationibus Aristoteles mentionem fecit in libro perihermenias capite de futuris contingentibus, & cap. 12. huius libri. Horum contingentium pro possibili, quod æqualiter contingens dicitur: & quod raro, nullo modo ad syllogismum pertinet, ut ipse refert paulo inferius illis verbis. Disciplina autem vel syllogismus demonstratiuus ex in definitis quidem non est, eo quod inordinatū est medium. Quod primo modo contingens dicitur, hoc est, magna ex parte contingens (quod Aristoteles in præsentia vocat contingens in pluribus, & in eo, quod natum est, quia versatur in rebus naturalibus: si quidem

DE PRIORI RESOL.

20

dem ab arte vel natura, ut diximus pendet) proculdubio ad syllogismum conficiendum pertinet, ut idem Arist. refert, loco citato illis verbis. Ex his vero quæ nata sunt esse penè orationes, & considerationes sunt de sic contingentibus: hæc igitur significatione accipitur in præsentia contingens, non ut vulgo existimatur, pro contingēti æqualiter aut ad vtrumuis, ut constat his Arist. verbis. Quæcūq; vero ut in pluribus, & in eo, quod nata sunt, dicuntur contingere secundum quem modum determinamus contingens, hoc est, secundum quam significationem vsurpamus hoc loco contingens. Inquit ergo Arist. quod propositiones negantes de contingenti ut in pluribus & quod natum est, non conuertuntur, quemadmodum ceteræ vniuersales propositiones negantes, sed longe alio modo, quo autem modo ipse docet illis verbis.

sed & vniuersalis quidem priuatiua propositio non conuertitur, particularis uero conuertitur.

Hæc enim propositio, contingit nullū b esse a, non conuertitur in hæc, contingit nullum a esse b: hæc vere contingit aliquod b non esse a, in istam recipiatur contingit aliquod a non esse b. si roget aliquis rationem cur ita sit Aristoteles respondet.

Hoc autem erit manifestum, quando de contingenti dicemus.

Reddit autem huius rei rationem Arist. quo loco de mixtionibus differit, capite videlicet. 12. lib. 1.

Ne tamen omnino nullam videretur rationē reddidisse, cur ita sit subiungit, quæ causa sit, propter quam hoc ita accidat cum inquit.

Nunc autem nobis tantum sit cum his, quæ dicta sunt, manifestum, quoniam contingere nulli, aut alicui non in esse, affirmatiuam habet figuram: nam & contingit ipsi, est similiter ordinatur, est autem, quibuscunque adiacens prædicatur, affirmatione semper facit. & omnino, ut est non bonū uel est non album, uel simpliciter est non hoc, ostenditur autem & hoc persequentia. Secundum conuersiones autem similiter se habebunt in alijs.

Causa ergo cur non conuertatur vniuersalis negans in seipsam est, quia quando contingens non afficitur negatione, etiam si addatur verbo negatio, propositio est vniuersalis affirmatiua: hæc enim propositio, contingit nullum b esse a, affirmatiua propositio est, quoniam, ut refert Arist. contingit est idē, quod est. sed nisi verbo, est addatur negatio non efficitur propositio negatiua: semper enim verbum

COMMENTARIUM

bum est omni tempore, & omnino, id est, in quacumque materia facit affirmationem, hæc enim propositio affirmatiua est, est non bonum, est non album, est non hoc. licet negatio addatur nomini, eam tantum ob causam, quod verbum est, vacat negatione. ergo nisi verbo contingit, aut eius participio, vel adverbio addatur negatio, affirmatiua efficiet figuram propositionis. Propositio ergo vniuersalis negans, in qua contingens non negatur, affirmatiua est, ergo non conuertitur in se ipsam, probo consequentiam, quoniam si hoc verum esset, propositio vniuersalis asserens, cui illa est æqualis, in terminis conuertetur, quod absurdum est sane. Propositio autem particularis negans, quia æqualis est particulari asserenti, quæ in se ipsam conuertitur, conuertetur etiam in particularem.

Quod autem inquit, ostendetur autem & hoc per sequentia, ad illud referendum est affirmationes (inquam) esse & non negationes illas, in quibus contingens non afficitur negatione. quoniam conversiones istarum propositionum similiter se habebunt, ut conversiones vniuersalis & particularis asserentis. Rationem vero, cur negatio contingens, id est, propositio illa in qua contingens vacat negatione, sed illa additur ad verbum, non cum negatur contingens, quia hæc ab Arist. vocatur contingens negatio, affirmatiuam figuram habeat, Aristot. refert, cap. 12. huius libri his verbis, Quia enim contingens non est necessarium, non necessarium vero contingit non inesse, planum quod si contingit, a inesse b, contingit etiam non inesse, & si omni contingit inesse, similiter autem & in affirmationibus in parte. eadem namque est demonstratio, verum tales propositiones affirmatiuæ sunt, non negatiuæ. Contingit enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quemadmodum dictum est prius.

¶ Argumentum cap. quarti.

¶ In presenti cap. Arist. mens est docere quænam sit forma syllogistica in prima figura, & quot, & qui modi efficiantur syllogistici hoc est rectam formam seruantes, atque viles, id est, colligentes conclusionem aliquam in eadem figura.

Caput quartum.

His uero determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo sit omnis syllogismus.

Hactenus explicuit Arist. ea quæ necessaria esse videbantur ad intelligendum atque explicandum alijs, qua ratione conficiendus sit syllogismus,

DE PRIORI RESOL.

211

gismus: ea sunt terminus, propositio, syllogismus perfectus & imperfectus. Quibus sane vocibus sæpe numero Arist. vtitur in syllogismo rum expositione. Vtitur in præsentia quadam transitione, ut quæ explanata sunt rectius cohæreant cum his quæ post paulo est traditurus. hæc ab Arist. connumerantur cum inquit.

Dicemus iam, in posterum inquam, per quæ fiat omnis syllogismus quibus verbis innuit materiam syllogismi, tres inquam terminos & duas propositiones (quando) hoc est in qua figura & quomodo, id est per quos modos cuiusque figure: hæc ubi dixit respondet cuidam obiectioni illis verbis.

Postea uero dicendum de demonstratione. Prius enim de syllogismo dicendum quæ demonstratione eo quod uniuersalior est syllogismus nam demonstratio quidam syllogismus quidam est, syllogismus uero non omnis demonstratio.

Posset enim quispiam dubitare & querere, quo pacto verum est quod initio cap. 1. dictum est, propositum inquam esse agere de demonstratione & de disciplina demonstratiua: si his duobus libris ne vnū quidem verbum de demonstratione scriptum est? Respondet Aristot. agendum quidem esse de demonstratione, ceterum non in his duobus libris sed in duobus alijs qui consequuntur & appellatur de posteriori resolutione: ratione illa reddit, quia oportet prius agere de syllogismo quæ de demonstratione. Hoc probat, quoniam syllogismus, communior est quæ demonstratio: nam demonstratio est quidam syllogismus et syllogismus quodammodo genus demonstrationis est. Oportet autem prius explicare quæ communiora sunt, ac proinde notiora, ut ab his ad minus communia & minus nota expeditius contendamus. Vbi vero Aristote. hæc præfatus est pergit explicare figuras syllogismorum, & modos singularum figurarum, exordium sumens à prima figura. Ut autem quæ dicturum est apertiora euadant, necesse est pauca prius explicare, ne postea cogamur inceptam disputationem abrupte. Primum est, quod cum omnis syllogismus de problemate habeatur, & omne problema subiecto constet & prædicato, est enim propositio cuius prædicatum interrogamus utrum insit subiecto (ut cum inquirimus, utrum pigmæ sint homines? Utrum mundus providentia regatur? Necessarius est tertius terminus, qui duos illos quibus problema efficitur, aut iungat inter se aut separet, huiusmodi terminus, medius terminus vocatur.

Medium enim est terminus qui bis sumitur ante conclusionem & cuius gratia in conclusione vel iunguntur extrema vel separantur.

F Extre-

COMMENT. IN LIB.

Extremorum, aliud vocatur maius extremum, aliud minus. Maius extremum, est terminus qui ponitur in maiori cum medio, & est attributum aut prædicatum problematis.

Minus extremum est, terminus qui ponitur in maiori cum medio & est subiectum problematis. Medium alio nomine dignitas vocatur, maius extremum quæsitum, minus extremum datum, quorum vocabulorum rationem reddidimus in compendio dialecticæ.

Extribus istis terminis, maiori, minori, & medio figura efficitur quæ est altera pars formæ syllogismi.

Materia enim syllogismi sunt, termini & propositiones, forma vero est, legitima propositionum collocatio, & recta terminorum diuersio, cuius duæ sunt partes figura videlicet atq; modus.

Figura vulgo ita definitur, Debita dispositio trium terminorum habita ratione prædicati & subiecti. Sed quoniam figura potissimum medio termino efficitur, satius erit illa hoc pacto explicare.

Figura est argumenti vel mediij collocatio.

Nomen vero figuræ, vt nomina termini a geometris translatus est ab Aristotele, vt enim illi puncta terminos vocant, quia sunt rerum extrema, lineam vocat, interuallum, quia in ea aliqua distantia termini separantur, figuram vero, quæ lineis constat: sic Aristotele. extrema propositionis, subiectum inquam & prædicatum vocat terminos, quia finiunt propositionem: ipsam vero propositionem interuallum. nominat, quia eius termini aliquo spatio dirimuntur: postremo ordinem & collocationem trium terminorum & duarum propositionum, maioris inquam & minoris propositionis nuncupat. Aristotele. figuram: a se primum vocabulis translatis ad dialecticam ex geometria: cuius rei index est, ipsa phrasis atq; ratio loquendi. Nam cum de termino loquitur terminum (inquit) voco. Item cum primum figuræ mentionem facit, figuram, ait, huiusmodi voco primam. Ex collocatione vero atq; ordine trium terminorum, triplex figura efficitur, prima videlicet secunda & tertia. Aut enim medius terminus prædicatum est in maiori & minori propositione, & est secunda figura: aut subiectum in utraque, & est tertia, aut in altera subiectum est in altera prædicatum, & est prima.

Sed obiecit aliquis. Est præter tres istas quarta quoque figura, ergo falsum est quod diximus, tres duntaxat figuras esse, consequentia manifesta est, & antecedens probatur primum quidem Galeni præstantissimi

DE PRIOR RESOL.

22

fimi philosophi testimonio, qui quartam concedit figuram. Deinde ratione nam aut medium est subiectum maioris & prædicatum minoris & est prima, aut prædicatum maioris & subiectum minoris & est quarta.

Exemplo hoc etiam constat quoniam iste syllogismus in nullatium figurarum effectus est. Omne rationis particeps est homo. Omnis homo est aptus ad ridendum. Ergo omne rationale est aptum ad ridendum. Verum hanc obiectionem diluere nullum est negotium, non enim negamus quatuor prædictis modis collocari posse medium terminum licet autem quadruplex collocatio termini mediij sit, triplex a nobis statuitur figura: quoniam iuxta sententiam Aristotelis quarta illa dispositio mediij diuersam figuram non facit. Nam aut in illa figura oportet colligere problema aliquod determinatum, & in quo seruetur recta ratio prædicandi, aut non oportet vt vlla recta & naturalis ratio prædicandi seruetur. si est seruanda recta prædicandi ratio, quarta figura, figura non est, quia semper in conclusione aut inferius de superiori, aut substantia de accidenti aut accedens prædicatur de accidenti, vt exemplo proposito constat: & constare potest in quibusuis alijs syllogismis, qui consueverunt in eadem figura, hoc autem est obliquè prædicari. Quod si id nihil vetat quo minus figura censeatur, proculdubio ad primam referetur figura: non enim debet variari figura, quia maior & minor ordine tantum differunt, cum medium eundem situm teneat. Subiicitur enim in vna propositione & in altera prædicatur, nihil autem prohibet siue in maiori, siue in minori prædicetur vel subiiciatur. Deinde obiecit aliquis, vna tantum figura satis est, nempe prima, ergo frustra ponit Aristotele. tres figuras. Antecedens patet, quia illa est optima & prima & præstantissima. Deinde, quia in eadem colligitur omne genus problematis, vniuersale, particulare, asserens, negans. Dicendum est ad compositionem vnam figuram esse satis, ad resolutionem vero minime: quia non semper licet inuenire medium terminum, quo fiat resolutio cuiusvis propositionis, cuius argumentum querimus. Vel dicamus verum esse in vniuersum colligi quoduis genus, at non potest cuiusvis generis quævis forma propositionis colligi. Vel etiam dicamus, quod tamen omne genus propositionis colligatur in prima figura, cetera pertinent ad copiam & abundantiam. Cum sint autem in tres tantum (vt ostendimus) syllogismorum figure, prima secunda atq; tertia, questio est quo ordine illæ sint collocandæ, & quæ ratio est, cur vna prima, altera secunda, alia tertia vocetur.

Aristotele.

COMMENTARII

Aristoteles primam vocat illam figuram in qua medium subiectū est in maiori propositione & prædicatū in minori quoniam illa cōmuniū optima est atque etiam præstantissima, quod multis argumentis conuincitur. Vnum est, quia medium vnde sumitur distinctio figurarum in hac ipsa figura maximè habet rationem medij. Siquidè medium est, vbi copulandi, atq; etiam situ, quod non contingit in vlla aliarum figurarū. De inde omnes qui perfecti sunt syllogismi in hac figura efficiuntur, in secūda vero & tertia figura, nullus est perfectus syllogismus, sed oēs perficiuntur p primā, vt alio loco mōstrauimus.

Tertiò, quia ceteræ figuræ procreantur à prima figura. Secūda quidem per conuersionem maioris, tertia per conuersionem minoris propositionis. Quartò in hac figura colligitur omne genus problematis, vniuersale, particulare, asserens, negans, hoc verò non contingit in secūda neque in tertia figura. Postremò ex vsu, nam cum syllogismi sint in duplici differentia, alij demonstratiui, alij dialectici alij sophistici hæc figura de mōstrationibus efficiēdis maximè accommodatur: quia colligit vniuersale asserens, quod nō euenit in vlla aliarū figurarū. Secūda figura accommodatur dialectico cuius munus est destruere aliquam sententiam. Tertia verò figura sophistico syllogismo conficiēdo seruit. Nam sophistarum illud est peculiare particulis interrogationibus decipere respondentem.

Illā verò figurā in qua medium prædicatum est in vtraque propositione secūda vocatur, quoniam præstantior est altera, in qua medium subiicitur. Primū quia satius est prædicari medium quam subiici, atqui in secūda figura prædicatur, in tertia minimè. Deinde ex ortu ipsarū figurarum, nam secūda fit maiori conuersa, tertia minori, nobilior autem est maior propositio quā minor. Postremò, ex vsu nam quemadmodū dixi secūda seruit dialectico, tertia maximè sophistæ vtuntur,

Hæc de ordine dignitate atque præstantia figurarū. Iā ad cetera properemus. Ad formam syllogismi (vt diximus) non solum spectat figura: sed etiam modus, quem Græci *syxygian*, nos complicationē aut coniugationē vocamus. & vulgo propositionum combinatio appellatur, is autem sic finiri solet:

Modus est, debita dispositio maioris & minoris propositionis. Hæc verò dispositio ex affirmatione & negatione, vniuersali & particulari sumitur. nam ex his efficitur modus. & secundum hæc ipsa fit variatio

DE PRIORI RESOL.

23

riatio atque distinctio modorum. Singularum autem figurarum plures sunt modi, vt suo loco & tempore ostendemus.

Singularum autem figurarum quædam propria sunt, alia cōmuniā omnium quæ antequam alio properemus explanare necesse est. Quāquam bonā istorum omniū partem nos persecuti sumus, quin to libro summæ: sed oportet hæc ipsa ad manus habere, & in numero, quod dicitur, communia omnium trium figurarum.

Primum omnium illud oportet obseruare diligenter ne in rationatione aut syllogismo plures quam tres termini existant, maius inquam extremum, minus, atque medium: vbiunque enim plures fuerint, vitiosus syllogismus est, & argumentari dicimur in quatuor terminis. Tunc enim medium non habet medij rationem, quia semel tantum ponitur antequam conclusio colligatur aut vnum extremum de altero non dicitur, quod euertit prorsus formam syllogismi.

Deinde cauendum est ne admittamus vllam nomen ambiguum: ratio est quia ambigua significatio vnius termini quantum ingerit terminum verbi gratia. Omnis canis latrat. Sydus canis est. Sydus ergo latrat. Canis enim ambiguum nomen est.

Tertio in omni figura vitiosus est syllogismus cuius medium in vtraque propositione maiori inquā & minori nō distribuitur, verbi gratia. Poete lasciui sunt. Prudentius poeta. Ergo lasciuus.

Hoc vbi accidit dicimur vulgo argumentari ex puris particulis: quoniam vbi propositio vtraque particularis est simpliciter ex puris particularibus colligimus, vbi vero vtraque vel altera est singularis (sed medium commune est, at non distribuitur) argumentamur ex puris particularibus ratione medij. v.g. Philosophus aliquis est plato Aristoteles philosophus est. Ergo Aristoteles est plato.

Quarto vbi vtraque propositio negat, vitiosus est syllogismus. v.g. Nullus lapis animal est. Nullus homo lapis. Ergo nullus homo est animal.

Quinto vbi maior aut minor propositio est particularis, conclusio nem oportet esse particularem, alioqui vitiosus erit syllogismus. v.g. Omne animal est corpus. Aliqua substantia est animal. Ergo omnis substantia corpus.

Sextò vbi maior aut minor est negas: conclusionem oportet esse negantem, nam si asserat vitiosus erit syllogismus. verbi gratia.

Nullum animal est lapis. Homo animal est. Ergo homo est lapis.

Vtrum-

COMME NIN LIB.

Vtriusque præcepti illa ratio est quòd effectus non debet præstantior esse quàm eius causa: si vero præcepta non seruentur, effectus præstantior quam causa erit nam conclusionem efficit antecedens, & vniuersale præstantius est particulari, & affirmatio negatione.

Septimo medium non est collocandum in conclusione, quia si id fiat peruertetur ratio conficiendi syllogismus. Hæc omnia facile deprehendi possunt & vitari si animum tantisper aduertamus.

Illa vero cauebuntur, si medium in maiore aut minori propositione distribuatur, & nullus terminus distribuatur in conclusione, qui non fuerit distributus in maiori vel minore propositione.

In prima vero figura de qua nobis in præsentia sermo est, duo oportet obseruare: vnum est, neminor propositio neget nam si negatiue vitiosus est syllogismus, verbigratiâ. Omne animal est substantia. Nulla arbor est animal, Ergo nulla arbor est substantia.

Distribuitur maius extremum in conclusione & non in maiori.

Alterum est ex maiori propositione particulari nihil colligitur in prima figura, si syllogismus recte colligat, hoc est, in conclusione prædicetur maius extremum de minori. verbi gratia,

Aliquod animal est homo, Omnis leo est animal, Ergo aliquis leo est homo.

Ratio est quia medium nullibi distribuitur: oblique autem ubi colligitur (hoc est minus extremum prædicatur de maiori in conclusione) optimus est syllogismus. His utique explanatis, quæ necessaria sunt ad cætera intelligenda, reuertamur eo vnde digressi sumus, & sententiam Aristotelis interpretemur, longe enim planior erit, hæc si nouerimus.

Quando igitur tres termini sic se habent adinuicem, ut & postremus sit in toto medio, medius in toto primo vel sit, vel non sit, necesse est extremitatum perfectum fieri syllogismus.

Aristoteles his verbis tradit nobis descriptionem primæ figuræ in qua, ut diximus, medium in maiori propositione subiectum est, & in minori prædicatum, & quoniam modorum, aut coniugationum quædam vniuersales sunt, cum, inquam, utraque propositio vniuersalis est, alæ particulares, cum vel maior vel minor est particularis prius tradit Aristoteles coniugationes vniuersales quam particulares, sunt enim præstantiores, ut diximus. Præterea, quoniam earum quædam vtilis sunt, illæ videlicet ex quibus

DE PRIORI RESOL.

24

bus conclusio aliqua determinata colligitur, asserens, inquam, aut negans, alæ vero inutiles. sunt autem illæ ex quibus nihil de terminatum colligitur, vtrunque genus coniugationum refert Aristote. in singulis tribus figuris.

Considerandum tamen est ut sensum obscurum verborum quibus Aristoteles in explicandis figuris usus est intelligamus, quod postremum terminum appellat minus extremum: primum, maius extremum. ¶ Deinde, vñ terminum esse in toto alio est prædicari in propositione vniuersali asserenti: nō esse in toto alio, prædicari in propositione vniuersali negante.

Tertio, postremum terminum esse in toto medio, est minus extremum esse subiectum in minori propositione vniuersali asserente, nam in prima figura medium prædicatur in minori, de minori extremo Medium autem esse vel non esse in toto primo, est medium terminum in maiori propositione siue vniuersali asserente, siue vniuersali negante, subiectum esse respectu maioris extremi. Nam in prima figura maius extremum in maiori propositione de medio prædicatur. Hæc si intelligamus aperta erit sententia Aristoteles hoc loco, modo meminerimus duas duntaxat coniugationes vniuersales viles comprehendere eisdem verbis. Quando enim maior & minor propositio sunt vniuersales asserentes aut maior vniuersalis negans, minor, vniuersalis asserens fit perfectus syllogismus in prima figura: quoniam in prima tantum figura efficitur perfectus syllogismus, ut alio loco dicemus.

De inde definit Aristoteles tres terminos, quibus constat syllogismus, & incipit a medio, quoniam in syllogismo principem locum medius terminus obtinet: ab eo enim robur accipit ratio cinatio.

Voco autem medium, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso, & positione medium est.

Potuit ille quidem medium vniuersum ea descriptione explicare, quod bis ponitur ante conclusionem, hoc enim maxime proprium medij est, sed ut oratio minus haberet obscuritatis his verbis solum complexus est medium terminum primæ figuræ. Huic duo insunt primum ut sit in alio & aliud in ipso, hoc est, in vna propositione subiectum sit, nempe in maiori, in altera (hoc est minori) sit prædicatum. Alterum est, ut sit medium positione, hoc est, situ & collo-
catione: Habet enim veram medij rationem: vnde cum
Aristoteles

COMMENTARI

Aristote. elementa accipit, quibus in prima figura syllogismum efficiat: verbi gratia a b e medio loco collocat medium, nempe b, maius extremum primo loco, quod ideo primum vocat, nempe a, minus extremum postremo, quod ob eam sane rationem postremum appellat.

Extremum, quod est ipsum in alio, et in quo aliud est.

His verbis utrumque extremum complexus est, maius inquam & minus.

Sed obijciat aliquis fortasse, eandem esse medij & extremorum (ut apparet) descriptionem. At qui non est eadem, tametsi eadem esse videatur: nam esse in alio & aliud in ipso, simul in est medio. Altera extremorum finitio diuidenda est & singulis extremis singulae eius partes aptandae. Vnum enim extremum in alio est minus inquam in medio, in minori propositione. in alio vero extremo, hoc est, in maiori, aliud est nempe medium. Adhibet statim Aristot. exemplum utriusque coniugationis vniuersalis atque vtilis in prima figura, exorsus ab asserente, cum inquit.

Si enim a de omni b, & b de omni c, necesse est a de omni c predicari.

Hoc modo. Omne b est a, Omne c est b, Ergo omne c est a.

Probat autem istam ratiocinationem esse legitimam illis verbis.

Prius enim dictum est, quomodo de omni dicimus.

Capite si quidem primo admonuimus, syllogismum perfectum asserentem inde vim atque robur accipere, quod in eo de omni dicatur: quo loco nos exposuimus qua ratione illud principium ratiocinationi accommodari debeat. Exemplum syllogismi primae figura vniuersalis priuatiui illis verbis tradit Aristoteles.

Similiter autem et si a de nullo b, b autem de omni c, quoniam a nullo c, inerit hoc modo.

Nullum b est a. Omne c est b. Ergo nullum c est a.

Non indicat autem Aristot. unde vim sumat huiusmodi priuatiua ratio, quoniam facile erat illud intelligere. cum enim contrariorum principia contraria sint, si syllogismus asserens inde vim sumit quod in eo dicitur de omni, syllogismus priuatiuus efficax erit, quia in eo de nullo dicitur. Ex his quae dixit Aristot. aperte constat necessarium fuisse prius ut explicarem us illas voces alterum esse in altero, vel non esse: & de omni aut nullo dici, aliud qui non possemus exacte intelligere istum locum Aristote. atque etiam multos alios.

Verum antequam ulterius procedamus inquirendum est quid causae

DE PRIORI RESOL.

25

causae sit cur Aristot. in conficiendis syllogismis elementis utatur, non sumat voces significantes. Hoc enim plerisque male torfit, atque eo nomine cum causam non satis intelligerent philosophum inerpauerunt. inter quos ego refero petrum Ramum virum quidem praecipitis iudicij & scurrilis maledicentiae, in lib. animaduersionum in Aristot. praeterea etiam Abdomarum Taleum ex eodem quo prognatum, farinae eiusdem, & consecrancum, in praelectionibus quas fecit institutionibus dialecticis Rami. Hoc autem factum est ab Aristot. multis rationibus, una est breuitatis maioris causa.

Alteram, ut laborem & molestiam detraheret exempla explorandi, si ab autoribus caperentur, his enim vitur quae omnibus nota atque aperta sunt.

Tertia ratio est, quoniam cum de syllogismo in genere, atque ad nullam materiam contracto ageret, illis exemplis vti debuit ex quibus syllogismi per se atque in genere sumpti natura perspicueretur, quod est assequutus, vice exemplorum elementis utens.

Quarta ratio est ut plane constaret vim syllogismi non ex materia sed ex forma potius & dispositione propositionum pendere. Haec sunt rationes quae Aristotelem mouere potuerunt, ut in explicanda natura syllogismi elementis uteretur.

Si autem primum quidem omni medio consequens est medium uero nullo postremo, non erit syllogismus extremitatum.

Vbi Aristot. modos vniuersales vtilis qui in prima efficiuntur figura explicuit, tradit etiam modos vniuersales inutiles qui efficiuntur in eadem sunt illi duo. Primus est, cum maior est, vniuersalis asserens, minor vniuersalis priuans, quod superioribus verbis Aristot. significauit. Secundus est, cum utraque propositio est vniuersalis negans, quod dicet paulo inferius.

Sed dicet quispiam quare ratione constare poterit inutile esse hanc coniugationem propositionum? Illud sane duobus modis probari potest, una ratio est quia in simili dispositione aliquid vitium inest eorum quae initio commentariorum in istud caput retulimus. Cum enim maior est asserens, minor propositio negat, maius est remum distribuitur in conclusione, non distribuitur in antecedenti, quare ex particulari colligimus vniuersale quod nullo pacto licet. Vel (ut dicitur vulgo) argumentamur a non distributo ad distributum, quod idem omnino est, verum istam rationem non est Aristot. sequutus.

G Alteram

COMMENT. IN LIB.

Altera ratio probandi ineptam illam esse dispositionem est, ut philosophi loquuntur, quia datur termini, in quibus omni, & in quibus nulli. Dare autem terminos omni inesse, est dare vniuersalem aliquam propositionem asserentem quæ sit vera simul cum maiori & minore. Dare terminos nulli inesse, est dare vniuersalem propositionem negantem quæ simul cum maiori & minori propositione vera sit.

Atqui dicet aliquis, nūquid hoc absurdum est? Est sane maxime absurdum, quod sit legitima dispositio duarum propositionum, & ex ea omne & nullum sequatur. Iam enim idem esset causa duorum contrariorum, & contradictoriorum, hoc autem est impossibile quoniam contrariorum contraria sunt causa. Omne enim & nullum contraria sunt: quam obrem non est syllogismus ille, ex quo sequitur omni e, & nullum ratio est.

Nihil enim necessarium accidit, eo quod hæc sunt.

Hoc est, ex dispositione duarum propositionum ut Aristoteles refert.

Nam & omni, & nulli, contingit primum postremo in esse.

Hoc est, dantur termini ut omni & nulli: unde inquit.

Quare neque particulare, neque vniuersale sit necessarium. Cum autem nihil est necessarium, per hæc non erit syllogismus.

Hoc est, neque sequitur conclusio particularis neque vniuersalis, nam si sequitur omne, sequitur aliquod, & si nullum, aliquod non quare omnia, sequuntur, & non aliquod determinatum genus propositionum quod erat sanè necessarium. Imò verò nihil omnino colligitur, nam si sequitur nullum, omne & aliquod interimit. Et si sequitur omne, neque aliquod non, neque nullum consequitur, quia utrumque omni interimitur. Quare ille modus prorsus est inutilis, qui nihil omnino colligit, sed dicet fortasse quipiam, non sequi duo contraria, siquidem omne & nullum non colliguntur ex eisdem terminis sed ex diuersis potius, ut constat ex Aristotelis verbis atque exemplis. Ad hoc tamen dicendum est in præsentia de oppositorum forma loqui, non de materia, atqui forma contrariorum est omne & nullum quæ colligitur ex ea dispositione terminorum quam diximus, atque id satis est.

Probat Aristoteles exemplo quod primo loco dixerat sic inquitens.

Termini uerò eius quod est omni inesse, animal, homo, equus sic.

Omnis homo est animal, Nullus equus est homo Omnis equus est animal.

Eius uerò quod est nulli, animal, homo, lapis.

Id.

DE PRIORI RES O.

Id est, termini in quibus nulli, animal, homo, lapis. Omnis homo est animal, Nullus lapis est homo, Et nullus lapis est animal.

Quando uerò nec primum medio, nec medium postremo ulli inest, nec sic erit syllogismus.

Id est, quando utraque propositio est vniuersalis negans.

Termini uerò ut inesse, scientia, linea medicina.

Nulla linea est scientia, Nulla medicina est linea, Et omnis medicina est scientia.

Ut non inesse, scientia, linea unitas.

Nulla linea est scientia, Nulla unitas est linea. Et nulla unitas est scientia. Hæc ubi dixit, colligit Aristoteles, veluti correlarium.

Vniuersalibus igitur existentibus terminis, manifestum est in hac figura quando erit & quando non erit syllogismus.

Id est, quando propositio utraque vniuersalis est, subiungit.

Et quia cum est syllogismus, necessarium est terminos sic se habere ut diximus.

Manifestum inquam est adiecit.

Et si sic se habent manifestum, quoniam erit syllogismus:

Explicatis modis omnino vniuersalibus, siue utiles illi sint siue inutiles, & indicatis utilibus, atque his separatis ab inutilibus studet explicare modos particulares. Quoniam uerò hi sunt in duplici differentia, quidam omnino speciales aut particulares, qui constant utraque parte antecedentis particulari, alij qui partim vniuersales sunt, partim particulares: constant enim altera parte vniuersali, particulari altera. De posteriori isto genere prius differit quàm de priori, quoniam magis accedit ad vniuersale, cui debetur princeps locus. Enumerat ergo coniugationes utiles quæ efficiuntur in prima figura, quādo altera tantum pars antecedentis est vniuersalis, & illas ab inutilibus separat. Duæ uerò tantum sunt combinationes utiles, quæ fiunt in prima figura, cum altera propositio vniuersalis est particularis altera. Prima est, quando minor est particularis asserens, maior vniuersalis siue asserens siue negans, exemplum primi. Omne b est a, Aliquod c est b. Ergo aliquod c est a.

Valeat consequentia, quoniam ut vniuersalis ratio cinatio atque asserens in prima figura exploratur ad illud principium dici de omni, sic particularis quæ sub illa vniuersali ponitur, exemplum secundi.

Nullum b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod c non est a.

Nam in isto syllogismo sicut in vniuersali priuatiuo de nullo dicitur.

G 2 Quod

COMMENTARIJ

Quoniam verò, neque extrema, neque medium finierat hoc ipsum facit in praesentia dicens.

Dico maiorem extremitatem, in qua medium est.

Id est quae praedicatur de medio.

Minorem uerò, quae sub medio est.

Hoc est, de qua medium praedicatur. Haec autem quae diximus, his verbis significat Aristote.

Si autem hic quidem terminorum uniuersaliter, alius uerò particulariter ad alium, quando uniuersale quidem ponitur ad maiorem extremitatem uel praedicatiuum, uel priuatiuum, particulare uerò ad minorem praedicatiuum, necesse est syllogismus esse perfectum. Quando uerò, ad minorem, uel quolibet modo aliter se habeant termini, impossibile est. Dico autem maiorem extremitatem quidem in qua medium est, minorem uerò quae sub medio est. Infit enim a omni b, b, autem alicui c: ergo si est de omni praedicari, quod in principio dictum est necesse est a alicui non inesse: de terminatum est enim et de nullo, quomodo dicimus, quare erit syllogismus perfectus. Similiter autem, et si indefinitum sit b c praedicatiuum, nam idem erit syllogismus indefinito et particulari sumpto.]

Vnum tamen admonet, quod nihil vetat c b praedicatiuum, id est, minorem propositionem afferere quae ex illis constat, particularem aut indefinitam esse, quod enim ad syllogismum spectat eadem sane ratio est particularis atque indefinitae propositionis.

Si autem ad minorem extremitatem uniuersale ponatur, uel praedicatiuum, uel priuatiuum, non erit syllogismus, neque cum affirmatiua, neque negatiua, neque indefinita, neque particularis sit. ut si a quidem alicui b inest, uel non inest, b autem omni c inest. Termini ut inesse, bonum, habitus prudentia ut non inesse, bonum, habitus, indisciplina. Rursum si b quidem nulli c, a uerò alicui b inest, uel non inest, uel non omni inest, nec sic erit syllogismus. Termini omni inesse, album, equus, cygnus: nulli inesse, album, equus, coruus. Idem autem et si a b indefinitum sit.

His verbis explicat combinationes quae efficiuntur quando minor propositio est uniuersalis, maior particularis, quatuor namque fiunt omnes tamen sunt inutiles. Aut enim minor est uniuersalis asserens, maior est particularis asserens uel negans. Dantur termini in quibus omni, bonum, habitus, prudentia, uel disciplina. Aliquis habitus est bonus uel Aliquis habitus non est bonus. Omnis disciplina est habitus. Et omnis disciplina est bonum. Et in quibus nulli, bonum, habitus

DE PRIORI RESOL.

27

habitus, indisciplina: Aliquis habitus est bonus, uel. Aliquis habitus non est bonus. Omnis indisciplina est habitus. Et nulla indisciplina est bonus.

Aut minor est uniuersalis negans, maior particularis asserens uel negans, & sunt etiam inutiles conjugationes. Termini omni inesse, album, equus, cygnus, Aliquis equus est albus, uel Aliquis equus non est albus. Nullus cygnus est equus. Omnis cygnus est albus.

Nulli inesse, album, equus, coruus. Aliquis equus est albus, uel non est albus. Nullus coruus est equus. Nullus coruus est albus.

Nec quando ad maiorem extremitatem quidem uniuersale ponatur, uel praedicatiuum, uel priuatiuum, ad minorem uerò particulare priuatiuum, non erit syllogismus uel indefinito, uel particulari sumpto. Velut si a quidem omni b inest, b autem alicui c non inest, uel non omni inest. Cui enim alicui non inest medium, hoc omne et nullum sequatur primum. Ponantur enim termini animal, homo, album, deinde et de quibus abis non praedicatur homo sumantur cygnus et nix: ergo animal de uno quidem omni praedicatur, de altero uerò nullo, quare non erit syllogismus. Rursum a quidem nulli b inest, b autem alicui c non inest, et sint termini inanimatum, homo, album: deinde sumantur alba, de quibus non praedicatur homo, cygnus et nix, nam inanimatum de hoc quidem omni praedicatur, de illo uerò nullo. Amplius, quoniam indefinitum est alicui eorum quae sunt c, non inesse b, uerum est autem, et nulli inest, et si non omni, quoniam alicui non inest, sumptis autem his terminis uelut nulli inesse, non fit syllogismus (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est, quoniam in eo quod sic se habent termini non erit syllogismus, esset enim et in his. Similiter autem ostendetur, et si uniuersale ponatur priuatiuum. Neque enim si ambo interualla particularia praedicatiue, uel priuatiue, aut hoc quidem praedicatiuum, illud uerò priuatiuum, uel hoc quidem indefinitum, illud uerò definitum, uel ambo indefinita, non erit syllogismus ullo modo. Termini uerò communes, omni, animal, album, equus, animal, album, lapis.

His verbis exponit duas alias conjugationes inutiles, cum (inquam) minor propositio est particularis priuans, aut enim maior est uniuersalis asserens aut negans & utraque complicatio inutilis est. Termini omni inesse, cum maior est uniuersalis asserens, animal, homo, cygnus.

Omnis homo est animal. Aliquis cygnus non est homo: Et omnis cygnus est animal.

Termini nulli inesse, animal, homo nix. Omnis homo est animal

G 3 Ali-

COMENINLIB.

Alqua nix non est homo: Et nulla nix est animal. Quando maior est vniuersalis, minor particularis negans.

Termini inesse, inanimatum, homo, nix. Nullus homo est inanimatus, Alqua nix non est homo. Et omnis nix est inanimatum.

Termini verò nulli inesse inanimatum, homo, cygnus. Nullus homo est inanimatus, Aliquis cygnus non est homo, Et nullus cygnus inanimatus.

Hæc est summa omnium quæ his verbis Aristote. significat. sed quoniam verba aliquo modo obscura sunt, necesse est ea paulo accuratius explicare. Cum ergo Aristote. ait cum alicui non inest medium, hoc omne & nullum sequatur primum, reddit rationem eius quod dixerat cōiugationes esse inutiles vbi minor propositio est particularis priuans aut indefinita, Ac si diceret de quocunque particulari de quo mediū negatiue, prædicatur, maius extremū dicitur de omni & nullo: maius enim extremum de minori prædicatur in conclusionem. Rem exemplo, vt doceat, inquit, ponantur enim termini animal homo album. Hoc est sumamus tres istos terminos, quoniam verò quædam alba sunt de quibus prædicatur homo, alia de quibus non prædicatur, sumamus, inquit, loco albi, hoc est pro minori extremo ex illis albis de quibus non prædicatur homo duos istos terminos cygnus & nix. Iam tunc dabuntur termini in quibus omni animal homo cygnus: in quibus nulli, animal, homo, nix. Quod si verum est non erit syllogismus, quando maior est vniuersalis asserens minor vniuersalis negans vt exemplo a nobis monstratū est. Ex postremis verbis constat ab Aristotele. interuallum vocari propositionem. quod nos paulo superius admonueramus, subiungit.

Rursum aquidem nulli b inest.

Quibus verbis monstrat inutilem esse complicationem, quando maior est vniuersalis negans, minor particularis etiam negans: datur termini omni inesse & nulli, illos vt accipiat sumit tres istos terminos inanimatum, homo, album. Deinde ex illis albis de quibus non dicitur homo, capit niue & cygnus, & quia inanimatum quod est maius extremum de omni niue dicitur & de nullo cygno, dantur termini omni inesse inanimatum, homo, nix nulli verò, inanimatum homo cygnus. Cum verò ait. Amplius: quoniam indefinitum est.

Ratione probat si sit minor indefinita non fieri syllogismum siue maior

DE PRIORI RESOL.

maior sit vniuersalis asserens siue negans, quia eadem est ratio particularis atq; indefiniti.

Deinde recenset Arist. quatuor alias cōbinationes atq; omnes illas prorsus particulares atq; inutiles. Aut enim vtraq; est particularis asserens, aut vtraq; particularis negans, aut minor particularis negans, maior particularis asserens: aut cōtra. Termini omni inesse cōmunes omnium animal, album, equus. Aliq; album est animal, vel non est animal, Aliquis equus est album vel nū est album: Et omnis equus est animal.

Termini communes omnium in quibus nulli, animal, album lapis. Aliquod album est animal, vel non est animal, Aliquis lapis est albus, vel non est albus: Et nullus lapis est animal.

Ex his colligit Arist. tria corollaria: Primum est.

Manifestum est igitur ex his quæ dicta sunt, quoniam si sit syllogismus in hac figura particularis, necesse est terminos sic se habere, ut diximus aliter enim se habentibus nullo modo fit.

Hoc autem plane constat ex his quæ dicta sunt a nobis paulo superius.

Secundum corollarium.

Palam autem quoniam omnes, qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt omnes, perficiuntur per ea quæ ex principio sumuntur.

Hoc probat ista ratione, syllogismi perfecti sunt, qui nullius alterius indigent præterea quæ à principio sunt posita, vt appareat necessaria sed omnes illi syllogismi perficiuntur, vt inquit Arist. per ea quæ à principio sumuntur, ergo omnes illi perfecti sunt. Consequentia est manifesta & maior constat ex syllogismi perfecti definitione cap. 1. minor etiam inductione, constitit, cum singulas formas syllogismorum explicamus.

Tertium corollarium.

Et quoniam omnia problemata ostenduntur per hanc figuram, etenim omni, & nulli, alicui, & non alicui inest.

Hoc ita probatur, quod libet problema aut est vniuersale asserens aut vniuersale negans, aut particulare asserens, aut negans sed in hac figura colligitur, omni, nulli, alicui alicui non inesse, ergo colligitur omne genus problematis vnde postremo inferit.

Voco autem huiusmodi figuram primam.

Hoc est optimam & præstantissimam, rationibus quas paulo superius reddidimus Ex loquendi autem ratione constat nomen fuisse primum ab Aristotele. excogitatum: nam inquit, voco.

Item pro alicui non, non alicui dixit Aristoteles more suo.

Nos

COMMENTARIJ

Nos hinc accipimus, in hac figura quam Aristote. primam facit, triginta duas effici combinationes. Nam aut vtraque est vniuersalis maior videlicet atque minor, aut altera, aut neutra, Si sit vtraque vniuersalis, aut vtraque asserit aut negat vtraque, aut maior asserit, minor negat: aut contra, atque ita quatuor efficiuntur.

Si altera est vniuersalis, particularis altera. Aut maior est vniuersalis, minor particularis, & totidē fiunt. Nam aut maior est vniuersalis asserens, aut negans, minor particularis asserens, vel negans. Totidē etiam efficiuntur si maior sit particularis minor vniuersalis. Si vtraque particularis sit, aut vtraque asserit, aut negat vtraque, aut maior asserit, minor negat aut contra, & efficiuntur etiam quatuor, atque ex omnibus conficiuntur decem & sex.

Totidem fiunt si indefinitum cum particulari & vniuersali, affirmatione & negatione conferatur. Sed quoniam indefiniti & particularis (quod attinet ad syllogismum) idem prorsus iudicium est, ut Aristot. testatur, tantum habenda ratio est decem & sex combinationum atque hoc in singulis contingit figuris, & numerus illarum complicationum simili ratione sumendus est. Sed nos istam rem copiosius persequuti sumus liber. 5. summæ summularum.

Istarum combinationum quæ in prima figura efficiuntur quædam viles sunt, aliæ inutiles, viles sunt tantum quatuor, ut licet ex sententia Aristotelis colligere. Prima est cum vtraque est vniuersalis asserens. Secunda, cum maior est vniuersalis negans, minor vniuersalis asserens. Tertia cum maior est vniuersalis asserens, minor particularis asserens. Quarta, cum maior est vniuersalis negans, minor particularis asserens. Cæteræ omnes sunt inutiles ratione quam reddit Aristot. loco citato: atque etiā altera quā nos reddimus lib. 5. summæ.

Cum verò dicimus in prima figura tantum esse quatuor modos viles, illos intelligimus, qui recte colligunt hoc est maius extremum in conclusione prædicant de minori: nam qui colligunt oblique, hoc est prædicant minus extremum de maiori, plures adhuc sunt: de quibus loco citato plura diximus.

Modi verò quos viles & perfectos vocamus quibusdam dictionibus significatur, quæ vulgò artis vocabula appellantur. Hæc autem vocabula sunt, Barbara, celarēt, darij, serio. Quorum singulæ vocales, singulas propositiones syllogismi significant, atque ut illæ tres tantum sunt, sic etiam tres vocales existunt in singulis vocabulis. quod si plures

DE PRIORI RESOL.

29

plures fuerint, trium priorum ratio solū habenda est. Vocales sunt, aliquæ ex his quatuor a e i o.

A significat propositionem cui accommodatur vniuersalem esse asserentem, E vniuersalem negantem, I particularem asserentem,

O particularem negantem.

Præter istos qui perfecti sunt & recte colligunt, sunt etiam quinque alij imperfecti sanè, atque oblique colligentes in prima figura, qui significantur quinque istis dictionibus, Baralip̄tō, celantes, dabitis, fapesmo, frisesomorum. Sed de his omnibus longiori sermone diximus lib. 5, summæ.

¶ Argumentum cap. quinti.

In præsentī capite propositum Aristot. est explicare quid sit secunda figura syllogismorum, & quot in ea efficiantur modi constantes atque viles, quos ille ab inconstantibus atque inutilibus ea ratione dirimit: quā proximo cap. sequutus est. Quā obrē nō erit difficile ea put interpretari, si proximi capitis rationē habeamus.

¶ Caput quintum.

Quando verò idem huic omni, illi verò nulli inest, vel vtrique omni, vel nulli, figuram quidem huiusmodi voco secundam.

His verbis Aristot. dispositionem syllogisticam in secunda figura exponit. ea est, cum idem, hoc est medius terminus, de vtroque extremo, maiori (inquam) & minori affecto signo vniuersali asserente aut negante dicitur, Diximus enim superius, in secunda figura medium in maiori & minori propositione prædicari,

Sed quoniam in hac figura, quemadmodū in prima, quædam coniuigationes propositionum, viles efficiuntur, quædam inutiles, vtrūque genus his verbis complectitur Aristot. viles quidem, cum inquit: Quando idem huic omni, illi verò nulli inest, hoc est quando medium dicitur vniuersæ & affirmate de vno extremo: de altero verò vniuersæ & negatæ, siue affirmatio addatur ad minorem propositionem, siue ad maiorem, hoc enim nihil prohibet: atque idem prorsus de negatione sentiendum est. Inutiles verò, cum inquit, vel vtrique omni, vel vtrique nulli, hoc est, quando medium in vtraque propositione vniuersæ & affirmate prædicatur: vel vniuersæ & negatæ: nam in secunda figura quando vtraque pars antecedētis asserit: aut negat: inutilis est syllogismus.

Figuram inquit Aristot. voco secundam, ut innuat se autorem fuisse se primum huius nominis.

H

Definit

COMMENTARII

modi imperfecti, ergo ex eisdem colligitur eadem conclusio, vel altera quæ ex eadem inferitur. Hinc itaq; vim accipit ista forma reducendi imperfectum syllogismum ad perfectum ostensivæ: nam conclusio syllogismi imperfecti aut eadem omnino est cum conclusio perfecti modi ad quæ reducitur, aut ex eadem inferitur, præmissæ etiam modi imperfecti, aut eadem prorsus sunt cum præmissis modi perfecti, aut illas inferunt, ut plane constare possit volenti rem experiri, atq; abire per singulos modos imperfectos & illos cum perfectis cōferre. Quinā verò imperfecti syllogismi, ad quos perfectos referendi sint, explanatum à nobis est, & qua via rationeq; cap. 2. lib. 5. summæ summularum.

Alia forma reducendi imperfectum syllogismum vocatur vulgò reductio per impossibile, huius rei ratio est, quia qui negat syllogismum imperfectum efficacem esse, in eas angustias conijcitur ut fateatur, vel it nolit, aliquid quod sit impossibile: nempe duo contradietoria vel contraria vera esse. Quo pacto id fiat, docet Aristote. præsentis & proximo capite. Quamquam autem ista deductione ad impossibile tantū utatur Aristot. in paucis modis imperfectis, proculdubio ea ipsa accommodari facile potest modis omnibus imperfectis, quod etiā Aristote admonet præsentis capite. Sed quoniam cætera omnia abudè sumus persequuti loco citato hæc in præsentia dixisse sit satis. Iam ad explanandam sententiam Aristot. sermonē referamus.

Possibile verò erit & uniuersalibus, & non uniuersalibus existentibus terminis.

In commune docet his verbis Aristot. in secunda figura quando fiat syllogismus constans, aut utilis dispositio. Atque ita inquit, quod fieri potest modus utilis in hac secunda figura, aliquando terminis existentibus uniuersalibus, hoc est, quando propositiones quæ assumuntur pro antecedenti, habent subiecta distributa, ut constabit paulo inferius. Præterea etiam, quando propositiones habent subiecta non uniuersalia, non quod ex utrisque particularibus quidpiam possit colligi, sed quando altera tantum propositio non utraq; est uniuersalis, quoniam tunc temporis fit syllogismus terminis utrisque non existentibus uniuersalibus: hoc quando fiat docebit inferius.

Uniuersalibus igitur terminis erit syllogismus, quando mediū huic quidem omni, illi uero nulli inerit, & si ad utrumvis sit priuatiuum, aliter uero nullo modo.

Iam

DE PRIORI RESOL.

31

Iam docet quando fiat utilis coniunctio in secunda figura ex utraque uniuersali propositione, hoc autem accedit.

Quando mediū huic quidem omni, illi uero nulli.

Id est, quando mediū de altero extremo distributo affirmate, de altero uero distributo negate prædicatur, in secunda figura optime fit syllogismus, siue maior propositio neget, siue minor, aliter uero nullo pacto fit syllogismus: quando (inquam) (vel utraque propositio asserit, vel negat utraque. Rationem huius rei reddet Aristoteles paulo inferius.

Prædicetur enim m de n quidem nullo de x uero omni, quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli m inerit n, at m omni x supponebatur, quare n nulli x inerit. Hoc enim ostensum est prius.

Adducit Aristot. in præsentia exemplū eius modi in quo maior propositio est uniuersalis negans, minor uniuersalis asserens. hoc pacto. Nullum n est m. Omne x est m. Ergo nullum x est n.

Hic enim syllogismus recte colligit quia conuersa maiori propositione uniuersali priuatiua simpliciter, efficitur modus uniuersalis priuatiuus, qui est secundus in prima figura. hoc modo. Nullum n est m. Omne x est m. Ergo nullum x est n.

Quod si iste syllogismus optimus est, erit quoq; qui efficitur in secunda figura optimus, cum ab isto parum differat, conuersione (inquam) maioris propositionis, aut si prior vitiosus est, posterior vitiosus erit. Ista ergo ratione ostensiuā probat Aristot. syllogismum secundæ figuræ esse legitimum.

Rursum si m omni quidem n inest, x uero nulli. neque n ulli x inerit nam si m nulli x neq; x ulli m inerit, at uero m omni n inerat, quare x nulli n inerit. Facta est enim rursum prima figura. Quoniam autem conuertitur priuatiuum, neq; n ulli x inerit, quare erit idem syllogismus.

Hoc loco tradit secundū modum secundæ figuræ, ubi ex maiori uniuersali asserente, minori uniuersali negante, conclusio uniuersalis negans colligitur hac ratione. Omne n est m. Nullum x est m. Ergo nullum x est n.

Hic enim syllogismus refertur ad secundū modum primæ figuræ, tantum conuersa minori propositione simpliciter, & transmutatis partibus antecedentis, ut vulgo putatur: errant tamen qui ita putant, nam ex ea dispositione non colligitur conclusio modi secundæ figuræ secundæ, sed propositio quædam quæ infert per conuersionem

H 3 conclu-

COMMENINLIB.

conclusionem prioris syllogismi hoc modo, Nullum est x, Omne n est m, Ergo nullum n est x.

Hoc enim Aristoteles significat illis uerbis. Quoniam autem conuertitur priuatiuum,

Diximus initio huius capitis duobus modis perfici posse imperfectos syllogismos, ostensue (inquam) & deductione ad impossibile. Hactenus docuit Aristoteles priori ratione perfici duos modos assignatos nunc admonet posse etiam secundo modo absolui eisdem syllogismos. cum inquit,

Est autem ostendere hec, & ad impossibile ducentes.

Quasi dicat, licet etiam ostendere syllogismos istos in secunda figura recte colligere ducendo negantes ad impossibile; quoniam uero non admodum facile est istud probare atque efficere ratione hoc efficiendi tacet Aristoteles. Hoc tamen loco ut aperiamus Aristotelis sententiam meminisse necesse est, primum quod monstrare per impossibile est ex opposito conclusionis, contrario scilicet, aut contradictorio, & altera parte antecedentis colligere oppositum contrarie aut contradictorie reliquae partis, unde sequitur aliquid impossibile, duo (inquam) contraria aut contradictoria uera esse.

Deinde considerandum est, quod modi imperfecti secundae figurae per impossibile ducuntur ad primam seruata maiori, & opposito conclusionis collocato pro minori. Hinc sequitur quod primus modus secundae figurae cuius paulo superius meminimus reducit ad quartum modum primae figurae, secundus uero modus secundae figurae ad tertium primae figurae refertur, ut plane constare poterit uolenti experiri. Colligit ex his quae dixerat Aristoteles.

Quoniam ergo sit syllogismus sic se habentibus terminis manifestum, Subiungit ut dubitationem adimat.

Sed non perfectus.

Hoc probat a definitione imperfecti syllogismi his uerbis.

Non enim solum ex iis, quae ab initio sumpta sunt, sed ex alijs perficitur necessarium.

Vocat autem necessarium ipsam formam syllogismi, unde necessario colligitur conclusio.

Siquidem in de omni n est x praedicatur, non erit syllogismus.

Hoc est, si utraque propositio maior (inquam) & minor sit universalis asserens. Hoc probat Aristoteles, communi ratione quia dantur

ter

DE PRIORI RES O.

33

termini ut omni, & ut nulli, atque ita inquit.

Termini inesse substantia, animal, ratio.

Ita uerit Boethius repugnante Aristotele. qui loco huius uocis ratio, utitur, nomine, homo, hoc pacto. Omne animal est substantia. Omnis homo est substantia. Et omnis homo est animal.

Non inesse substantia, animal, lapis, medium substantia,

Legit Boethius etiam repugnante Aristotele qui pro lapide numerum usurpat: quamquam termini quibus utitur Boethius aperte efficiunt quod volumus, hac ratione. Omne animal est substantia. Omnis lapis est substantia. Et nullus lapis est animal.

Hoc tamen loco, primum quaestio, existit cur ista coniugatio inutilis sit? Aristoteles eam ratione reddit quia dantur termini in quibus omni, & in quibus nulli, quare syllogistica nullo pacto est, nihil enim colligit definitum aut determinatum. Altera ratio est, quia huiusmodi coniugatio nulla ratione perfici potest: atqui necessarium erat, ut per primam figuram perficeretur. Antecedens uero probatur, quia, ut diximus proximo capite, in prima figura ubi maior propositio est particularis nihil colligitur, atqui uelut complicatio perficeretur oportebat ut ex secunda figura conuersa maiori per accidentis prima figura efficeretur, illa uero particularis relinqueretur si conuersio fieret. Sophistae uero illi adducunt ratione, cur inutilis sit huiusmodi coniugatio quia medium in utraque parte antecedentis est indistributum, quare argumentamur ex puris particularibus ratione medij.

Sed obiciet aliquis in secunda figura ex maiori & minori propositione asserentibus ubi terminis efficiuntur paribus aut aequalibus aliquid colligitur, ergo falsum est, quod Aristoteles scribit, ut cum ita colligimus. Omnis homo est susceptiuus disciplinae, Omne rationale est susceptiuum disciplinae. Ergo omne rationale est homo.

Diluitur ambiguitas si dicamus uerum esse quod obicitur, sed quomodo hoc contingit ratione materiae, non autem ratione dispositionis aut formae syllogismi, Aristoteles autem huiusmodi coniugatione tanquam inutile expellit, contempletur enim illa formam syllogismi non materiam.

Deinde quaestio est cur Aristoteles assignat terminos in quibus nulli numero utitur, & inquit substantiam praedicari de eo, si, ut constat, numerus quantitas est, non substantia. Veteres interpretes ferunt hoc loco Aristoteles sequi fuisse Pythagorae opinionem qui cum omnia ex numeris efficerent etiam ad substantiam nomen numeri transferbat. Verum ut quidam uolunt, atque id mihi magis probatur substantia

COMMENTARII

pro essentia vsurpatur, quo sensu de animali & numero predicatur.
Nec quando de *n*, nec de *x* nullo predicatur *m*.

Rectius vertes neque quando de *n* & *x* nullo predicatur, *m*, qui
bus verbis significat inutile esse eā coniugationē in qua vtraq; pro-
positio maior (inquā) & minor est vniuersalis negans ratio est, qā datur
Termini omni inesse linea, animal, homo.

Nullum animal est linea, Nullus homo est linea: Omnis homo
est animal.

Non inesse, linea animal, lapis.

Nullū animal est linea, Nullus lapis est linea. Nullus lapis est añl.

Ex his colligitur quando vim habeat syllogismus vtraq; propositio
ne vniuersali constans, his verbis.

Manifestum ergo quoniam si sit syllogismus ex vniuersalibus termina-
nis, necesse est terminos sese habere, ut in principio diximus: aliter enim
se habentibus terminis non fit conclusio necessaria.

Explicatis coniugationibus omnino vniuersalibus trāsfert ser-
monem Aristot. ad syllogismos particulares, & quoniam isti sunt
in duplici differentia, alij omnino particulares, alij vero partim vni-
uersales, partim particulares, prius exponit primum genus syllo-
gismorum, est enim illud altero perfectius, siquidem magis accedit
ad omnino vniuersale: & quia vniuersale vel ponitur ad maiore pro-
positionem, vel ad minorem prius explanat coniugationes illas in
quibus ad maiorem ponitur vniuersale, quam eas in quibus additur
ad minorem propositionem, atque ita inquit.

Si autem ad alteram sit vniuersaliter medium, quando ad maius fuerit
vniuersaliter uel predicatiue uel priuatiue, ad minus autem & particu-
lariter & oppositē vniuersali (dico autē oppositē si vniuersale quidē pri-
uatiuū, particulare autē predicatiuū, uel si vniuersale predicatiuū particu-
lare priuatiuum) necesse est syllogismus fieri priuatiuū particulariter.

His verbis significatur ab Aristotele duo modi utiles, qui col-
ligunt conclusionem particularem priuatiuam quando (inquam)
maior est vniuersalis negans, minor opposita, particularis (inquam)
asserens, & fit tertius modus utilis in secunda figura: aut cōtra maior
vniuersalis asserens, minor particularis negans, & fit quartus modus
atq; is sane utilis, ponit Aristot. prioris modi exēplū dicens.

Nā si *m* nulli quidē *n*, *x* autē alicui inest, necesse est *n* alicui *x* non inesse
Hoc modo, Nullum *n* est *m*, Aliquod *x* non est *m*. Ergo aliquod *x*
non est *n*.

Pro

DE PRIORI RESOL.

34

Probat autem huiusmodi syllogismum esse utile reductione ostē-
sua: conuersa enim maiori propositione simpliciter, efficitur quar-
tus modus primæ figuræ: ita enim inquit Aristot.

Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli *m* inest *n*, *m* uerō sup-
ponebatur alicui inesse, quare *n* alicui eorum, quæ sunt *x*, non inest, fit
enim syllogismus per primam figuram.

Potest etiam huiusmodi syllogismus reduci per impossibile ad se-
cūdum modū primæ figuræ, retenta maiori & opposito cōclusionis
posito pro minori Subducit deinde exemplū quarti modi utilis in
secunda figura, cum (inquam) maior est vniuersalis asserens, minor
particularis negans, his verbis.

Rursus si *n* quidem omni *m*, *x* uerō alicui non inest, necesse est *n* alicui
x non inesse.

Omne *n* est *m*, Aliquod *x* non est *m*, Ergo aliquod *x* non est *n*.
Hunc autem syllogismum Aristot., non probat esse utilem ostē-
sua demonstratione, quia minor conuerti non potest, est enim par-
ticularis negans, maior autē cū sit vniuersalis asserens si cōuertatur effi-
cietur, particularis, atqui ubi maior propositio particularis est in pri-
ma figura nihil colligitur. Hæc est ergo causa cur ostēsiue non pro-
batur ab Aristotele huiusmodi syllogismus, probatur tamen dedu-
ctione ad impossibile ab eodem: cum inquit.

Nam si *x* omni inest *n*, predicatur autem & *m* de omni *n*, necesse est
m omni, *x* inesse: supposebatur autem alicui non inesse. & si *m* *n* quidem
omni inest, *x* autem non omni, erit syllogismus, quoniam non omni *x* inest
n, demonstratio autem eadem.

Reducitur autē hic syllogismus ratione eadē qua tres superiores
vtilēs retenta (inquā) maiori & capto opposito cōclusionis pro mi-
nori. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ. Si enim
quispiam neget legitimum esse hunc syllogismū necessario conce-
det antecedēs verum esse & consequens falsum quare cōsequētis
oppositū siue contrariū sit siue contradictoriū verum est. ex maiori
ergo & opposito cōclusionis conficio syllogismū in primo modo
primæ figuræ qui passim barbara vocatur, cuius cōclusionem opor-
tet esse veram, cum euidens sit syllogismus & vtraq; eius pars vera
ex hypothēsi, sed cōtradicat minori prioris syllogismi, vel est illi con-
traria: ergo duo contraria aut contradictoria efficiuntur vera, si quis-
piam neget syllogismum secundæ figuræ esse legitimum. Hæc eadē

I ratione

COMMENT. IN LIB.

ratio accommodari ceteris potest ac debet.

Sed obiiciet quis, inepte facere Aristotelem qui syllogismum simplicem monstrat utilem atque legitimum esse ministerio atque opere syllogismi hypothetici, est enim syllogismus simplex apertior & planior hypothetico: atqui ex syllogismo hypothetico robur sumit deductio ad impossibile. Verum hæc ambiguitas facile tollitur, si negemus probari simplicem syllogismum ab Aristotele per hypotheticum. Ille vero inde vim accipit quod duo contradictoria consequantur vera, quod est sane impossibile, & cum sit primum principium tam apertum est ut omnium mentibus hominum natura insitum sit.

Si autem de x quidem omni, de n uero non omni predicatur m non erit syllogismus. Termini inesse, animal, substantia, coruus, non inesse, animal, album, coruus.

His verbis refert coniugationem quamdam inutilem, quando maior est particularis negans, minor universalis asserens, verbi gratia.

Aliquod n non est m , Omne x est m .

Dantur termini in quibus omni, animal, substantia, coruus. Aliqua substantia non est animal. Omnis coruus est animal, Et omnis coruus est substantia.

Termini in quibus nulli, animal, album, coruus, Aliquod album non est animal, Omnis coruus est animal: Et nullus coruus est albus.

Nec quando de x quidem nullo, de n uero aliquo Termini inesse, animal, substantia, lapis, non inesse animal, substantia, scientia.

Altera coniugatio etiam inutilis est quando maior est particularis asserens minor propositio universalis negans verbi gratia. Aliquod n est m , Omne x est n .

Dantur termini in quibus omni, animal, substantia, lapis. Aliqua substantia est animal, Nullus lapis est animal: Omnis lapis est substantia. Termini in quibus nulli animal, substantia, scientia Aliqua substantia est animal, Nulla scientia est animal: Et nulla scientia est substantia. Hinc colligit Aristoteles, more suo.

Quando igitur oppositum est uniuersale particulari, dictum est, quando erit, & quando non erit syllogismus.

Subiungit statim philosophus.

Quando autem similis figura fuerint propositiones, ut ambæ, priuativæ,

DE PRIORI RES O.

34

siue, uel affirmatiue, nullo modo erit syllogismus.

Quibus verbis tangit alias quatuor prorsus inutiles coniugationes, cum inquam maior & minor eiusdem figure sunt, sed una est uniuersalis & altera particularis, aut enim maior uniuersalis priuatiua est, minor particularis priuatiua aut contra, maior particularis priuatiua minor uniuersalis, aut maior uniuersalis asserens, minor particularis: aut contra. Ut ostendat verum esse quod dixit, subiungit.

Sint enim primum priuatiue, & uniuersale ponatur ad maiorem extremitatem.

Hoc est maior propositio sit uniuersalis minor particularis.

Ve m n quidem nulli x autem alicui non inest, contingit ergo & omni & nulli x inesse n , Termini quidem nulli inesse, nigrum, nix, animal.

Dispositio hoc modo fit, Nullum n est m , Aliquod x non est m .

Dantur termini in quibus nulli hac ratione. Nulla nix est nigrum Aliquod animal non est nigrum. Addit Aristoteles & nullum animal est nix.

Omne uero inesse, non est sumere, si m alicui quidem x inest, alicui autem non. Nam si omni x inest, n erit m nulli n , etiam m nulli x inest, sed positum erat alicui inesse, non igitur sic sumere contingit terminos. Ex infinito autem ostendendum est.

Itaque admonet philosophus non licere interdum sumere terminos, in quibus omni. Quando uero non liceat ipse nos docet, si enim medium puta m sic inest minori extremo, nempe x , ut sit vera sua ptenatura utraque propositio particularis, nempe aliquod x est m & aliquod x non est m , non poterunt quidem accipi termini in quibus omni. Hoc probat Aristoteles deductione ad incommodum: nam si hæc vera esset propositio omne x est m , in qua existunt termini ut omni bene sequitur, Nullum n est m . Omne x est n .

Ergo nullum x est m .

In secundo modo primæ figure. Antecedens autem verum est, nam maior ex hypotesi vera est, & minor quia constat terminis omni inesse ergo & conclusio est vera, quare duo contradictoria vera essent siquidem eius contradictorium, aliquod x est m ex hypotesi verum est quare si particularis illa propositio suapte natura vera sit, non possumus accipere terminos in quibus omni. Si autem particularis uera sit quia uniuersalis est vera & non suapte natura, iam tunc integrum erit monstrare quod dantur termini in quibus omni & in quibus nulli: hoc enim est quod ait Aristoteles.

I 2 Quo

COMMENTARIUM

Quoniam enim uerum est *m* non inesse alicui *x* & si nulli in est, nulli uero cum in sit, non erit syllogismus: manifestum quoniam neq. nunc erit.

Particularem propositionem indefinitam vocat tanquam vagam atque incertam significationis, nam interdum usurpatur pro particulari asserente interdum pro uniuersali negante.

Rursum si predicatur, & uniuersale ponatur similiter, ut *m* omni qui dē *n* *x*, aut alicui in sit, contingit ergo et omni, & nulli *x* inesse. Termini nulli inesse, alium, cygnus, lapis. Omni uero non est sumere terminos, propter eandem causam quam & prius sed ex indefinito monstrandum est.

Altera inutilis coniugatio est quam his uerbis significat Aristot. quando maior propositio est uniuersalis, minor particularis, sed tamen utraque asserit. uerbi. gracia. Omne *n* est *m*, Aliquod *x* est *m*.

Hoc probat Aristote, communi illa ratione: dantur enim termini in quibus nulli album, cygnus, lapis hoc pacto. Omnis cygnus est albus, Aliquis lapis est albus, Et nullus lapis est cygnus.

Quamquam autem liceat assignare terminos in quibus nulli, nullo modo licet reperire terminos in quibus omni propter illam causam quam supra reddidimus.

Si autem uniuersale ad maiorem extremitatem est, & *m* *x* quidem nulli, uero alicui non inest, contingit *n* & omni, & nulli *x* inesse. Termini inesse, album, animal, coruus: non inesse, album, lapis, coruus.

Recenset Aristote. iam eas coniugationes in quibus contingit maiorem propositionem esse uniuersalem. Illae sunt duae, una est cum utraque negat, altera uero cum asserit utraque: superioribus uerbis priorem narrat. Dantur termini in quibus omni, album animal, coruus.

Aliquod animal est, vel non est album, Nullus coruus est albus: Et omnis coruus est animal.

Termini uero in quibus nulli, album, lapis, coruus. Aliquis lapis est, vel non est albus, Nullus coruus est albus, & nullus coruus est lapis.

Deinde posteriorem complicationem recenset, h. s. uerbis.

Similiter autem & si predicatur fuerint, propositiones.

Termini non inesse album animal, nix, inesse album animal cygnus hoc modo. Aliquod animal est album, Omnis nix est alba, Nulla nix est animal. Aliquod animal est album, Omnis cygnus est album, Omnis cygnus est animal.

Ex his colligit ueluti corollarium quando sit complicatio, utilis ubi alterutra pars antecedentis uniuersalis est particularis altera: cum inquit.

Mani-

DE PRIORI RESOL.

36

Manifestum est igitur quoniam si similis figura sit propositio, & hac quidem uniuersalis, illa uero particularis, quoniam nullo modo fit syllogismus.

Recensuit haecenus duodecim complicationes, partim utiles partim inutiles in secunda figura, iam enumerat quatuor alias quae restant, atque omnes illas prorsus inutiles & omnino particulares, aut enim utraque est particularis asserens, aut negans utraque, aut maior asserit, minor negat, aut contra. Dantur termini in quibus omni, album, animal, homo. Aliquod animal est album, vel Aliquod animal non est album, Aliquis homo est albus, vel Aliquis homo non est albus. Et omnis homo est animal.

Termini in quibus nulli album, animal inanimatum, duae enim priores propositiones eadem sunt, tertia uero, nullum inanimatum est animal, hoc Aristot. his uerbis docet.

Sed nec si alicui utrique inest, uel huic quidem inest, illi uero non, uel neutri omni, uel indefinito. Termini autem communes omnium, album, animal, inanimatum.

Neutri omni inquit Aristote. hoc est cum *m* non omni *n*, & non omni *x* inest, indefinito, uero ait ut cum quispiam dicit *m* inesse *n* & *x*, uel non inesse, cum enim sic enunciamus propositionem reddimus indefinitam ut plane constat. Ex his quae dixerat quaedam colligit. Aristot. unum est quando in secunda figura efficiatur syllogismus tunc enim solum efficitur, ut diximus, cum maior est uniuersalis negans, minor uniuersalis asserens, & modus iste primus uulgo appellatur Cesare. Aut quando maior est uniuersalis asserens, minor uniuersalis negans, & hic secundus modus vocatur Camestres. Aut quando maior est uniuersalis negans, minor particularis asserens, & tertius iste modus vocatur Festino. Aut tamen cum est maior uniuersalis asserens, minor particularis negans, & quartus iste modus dicitur Baroco. Ceteri modi inutiles prorsus sunt ista sententia sic explicat Aristote.

Manifestum est igitur ex praedictis, quoniam si sic se habent termini aduicem, ut dictum est, syllogismus ex necessitate fit, & si fit syllogismus necesse est terminos sic se habere.

Illa enim quae diximus, ut efficiatur syllogismus sunt necessaria, & ubi adsunt sit necessario syllogismus. Secundo inquit Aristote.

Palam autem, & quod omnes imperfecti sunt, qui in hac figura sunt syllogismi.

Hoc probat Aristot. a definitione imperfecti syllogismi, his uerbis.

3 Omne.

COMMENINLIB.

Omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam, quæ uel insunt terminis ex necessitate.

Hoc accidit quando per conuersionem reducimus imperfectos syllogismos ad perfectos. Sumimus enim eosdem utrobique terminos ordinem tantum inuertimus: cum ex subiecto prædicatum efficiamus, & ex prædicato subiectum.

Subiungit rursum ut secundum modum reducendi insinuet. Vel ponuntur uelut hypotheses, ut quando per impossibile ostendimus.

Postremo infert quod in hac figura, omnes syllogismi sunt priuatiui, cum habeant conclusionem, & alteram partem antecedentis negantem. Præterea in eadē figura quidā sunt vniuersales modi, primus in quā & secundus, alij particulares, tertius & quartus, hoc ita refert Arist.

Et quod non sit affirmatiuus per hanc figurā: sed omnes priuatiui, & vniuersales & particulares. Palam inquam est.

¶ Argumentum cap. sexti.

In præsentī capite Arist. explanat tertiam figuram, atq; etiam eiusdem partes, omnes recenset. Præterea modos utiles, qui in eadem efficiuntur figura atque illos ab inutilibus separat: quod fecit cum primam atque secundam figuram explicaret.

¶ Caput sextum de tertia figura.

SI autem eidem hoc quidem omni, illud uero nulli inest, uel ambo omni uel nulli figuram quidem huiusmodi uocat tertiam.

His uerbis Aristot. definit tertiam figuram, illa efficitur quando medium in utraque propositione, maiore uidelicet atq; minore prædicatur: neque tantum modos quosdā his uerbis tangit qui utiles in hac figura efficiuntur, sed præterea quosdā inutiles: nihil enim prohibet inutiles modos eandem figurā obseruare cum modis utilibus. Quæ uero causa sit: cur istam Aristote. tertiam figuram uocet, exposui quo tempore de numero figurarū, orationem habui.

Idem appellat mediū, hoc atque illud, extrema, cum finit figurā.

Huius figuræ illa potissima lex est, & sine qua constare tertia figura nullo pacto possit, ut sit minor propositio affirmatiua, siue vniuersalis sit siue particularis. Nā si neget minor propositio tertia figura constare nullo modo potest. Ratio est, quia prima figura duabus legibus constat. Altera ut maior propositio sit vniuersalis, altera ut minor asserat. Sed secunda figura quæ ex maiori propositione efficitur, seruat primam legem, hoc est, ut sit maior propositio vniuersalis ergo

DE PRIOR RESOL.

36

ergo tertia figura quæ a minori ortum habet, debet seruare secundam legem id est, tatis ut in tertia figura efficiatur syllogismus. Atque hæc ratio est cur plures modi in tertia figura efficiantur utiles, quam in vlla aliarum figurarum, paucioribus enim opus est, ut in tertia figura fiat syllogismus, quam ut fiat in quapiam alia. Definita figura medium atque extrema explanat philosophus, medium quidem hoc pacto.

Medium autē in hoc dico, de quo ambo prædicamur.

Medium enim in tertia figura est subiectum in maiori propositione & de eodem ambo extrema prædicatur, maius inquam & minus, communi etiam finitione sic definit extrema.

Extremities uerò, quæ prædicantur.

Non contentus autem Arist. communi utriusq; extremi, finitione propriā tradit singulorū atq; etiā extremi, maius extremū sic finit.

Maiorē autē extremitatē, quæ longius est a medio.

Maius ergo extremum est quod procul a medio situm est. Duplici uere nomine in tertia figura maius extremum dicitur longius positum esse a medio: quia medium in tertia figura nunquam est prædicatū, maius uero extremū bis prædicatur, in maiori uidelicet propositione atq; etiā in conclusionē: quare positionē & situ procul abest a medio. Minus aut extremum, quoniam semel tantū prædicatur, nempe in minori propositione, dicitur propius situm esse.

Altera ratio est, quia si rationem elementorū quibus utitur Arist. ad conficiendum syllogismum in tertia figura habeamus reperimus situ procul abesse a medio maius extremū, ipsum uero mediū positione esse postremum, minus extremum medio loco collocari. Accipit enim tres literas quas hæc ratione disponit, p r s, & se consequatur in Græco alphabeto unde illas cepit Arist. Nam p utitur ut maiori extremo, r ut minori, s ut medio. Ex his constat aperte finitio minoris extremi atque etiam medi. Sic enim ait Aristot.

Minorē uerò, quæ propius.

Ponitur autem medium foras quidem extremitates: ultimum uero positione est.

Hæc ubi Arist. explicuit quæ nam sit natura syllogismorum qui in tertia efficiuntur figura paucis docet his uerbis.

Perfectus igitur non sit syllogismus neq; in hac figurā.

Dixerat enim Cap proximo, in secunda figura nullū esse perfectū

I 4 syllogis.

COMMENTARI

sylogismum. Hanc verò sententiā ratione non probat Aristote. sed tantum inductione atq; exēplo sylogismorum qui existunt in eadē. Quamquam aut nullus in hac figura perfectus fiat sylogismus, efficiuntur quidem sylogismi quidam vniuersales alij non vniuersales: q; modum in ceteris figuris. Numerus vero modorū in ista figura idē est qui in ceteris, atq; eadē omnino ratioe inquitur & cōstituitur. Quoniam vero vniuersales sylogismi particularibus præstantiores sunt Arist. primū explanat vniuersales sylogismos, hoc est, qui maiori & minori propositione cōstant vniuersali: deinde particulares hoc est, qui vtraq; aut altera particulari propositione efficiuntur. atq; ita inquit.

Possibilis uerò erit, & vniuersaliter, & non vniuersaliter, existentibus terminis ad medium. Vniuersaliter quidē quādo p & r omni inerunt s , quoniam, alicui r inerit, p ex necessitate. nam quoniam conuertitur prædicatiuū, inerit s alicui p , quare quoniam p inest omni s , et s alicui r necesse est alicui r inesse, fit enim sylogismus per primam figuram.

His verbis refert primam complicationem, aut modū vniuersalē vtilem qui in tertia figura efficitur, ille est cum vtraq; propositio maior (inquā) & minor est vniuersalis asserēs: tūc. n. colligitur particularis asserēs, hoc pacto. Omne s est p , Omne s est r , Ergo aliquod r est p .

Probat Aristot. hunc modū esse vtilem quoniam conuersa minori propositione in partē efficitur sylogismus in tertio modo primæ figuræ, hoc modo. Omne s est p , Aliquod r est s , Ergo aliquod r est p .

Subiungit Aristote:

Est autem & per impossibile, & expositione facere demonstrationē.

Tribus itaq; modis Aristot. inquit perfici posse sylogismos qui vtilis in tertia figura efficiuntur. Primū quidem per conuersionem quo modo paulo superius explanauimus. Deinde per impossibile, retēta minori propositione & posito opposito cōclusionis, pro maiori. Atque iste modus communis est omnium sylogismorum tertie figuræ, hoc pacto. Omne s est p , Omne s est r , Ergo aliquod r est p .

Si enim sylogismus nō recte colligit, sumamus oppositū cōclusionis, nēpe, nullū r est p , & efficitur huiusmodi sylogismus in secundo modo primæ figuræ. Nullū r est p , Omne s est r , Ergo nullū s est p .

Consequentia quidem legitima est & vtraq; pars antecedentis vera, maior vera est quia eius cōtradicorium quod priori sylogismo colligebatur falsum est. minor etiam ex hypothesis est vera, ergo & conclusio: & contrariatur maiori propositioni quæ est vera ex hypothesis.

DE PRIORI RESOL.

37

thesi, ergo duō contraria vera, nisi ille sylogismus recte colligat. Hac ratione deductione ad impossibile monstramus legitimum esse sylogismum in tertia figura.

Tertius modus est per expositionem idē, per sylogismum expositiuium, hoc est, argumentū sensibili, id enim est expositiuius sylogismus. Quo aut pacto id fieri debeat docet Aristot. cum inquit.

Si enim ambo omni s inest, si sumatur aliquod eorum, quæ sunt s , ut n. huic p & r inerunt ex necessitate, quare alicui r inerit p . Nam cum p & r inest omni s , quia omne s est p , & omne s est r , p & r inerunt omni contento sub s , sumit sub s , & ita colligitur est p & r , Ergo aliquod r est p .

Ista conclusio colligitur ex parte s , ergo ex omni s , nā quod ex parte sequitur proculdubio ex toto colligitur. Atque ita tribus modis (vt apparet) probatur sylogismus qui in tertia figura efficitur. Atque hic quidē vt diximus est primus modus vtilis in tertia figura.

Et si omne quidem s , p autem nullis inest, erit sylogismus, quoniam p alicui non inerit ex necessitate. Nam idem modus erit demonstrationis, conuersus r s propositione, ostendetur autem, & per impossibile, quæ modum in prioribus.

Hoc loco proponit secundum modum vtilem & vniuersalem qui fit in tertia figura. Ille est, cum maior est vniuersalis priuatiua, minor est vniuersalis asserēs: nā ex vtraq; colligitur particularis negās hoc modo. Nullū s est p , Omne r est s , Ergo aliquod r non est p .

Deinde probat deductione ad impossibile seruata minori propositione, & maioris vice, posito opposito cōclusionis vt in superiori sylogismo fecimus, atque ita reducitur hic secundus modus tertie figuræ ad primum modum primæ.

Obiciet fortasse quispiā in tertia figura ex vtraq; parte antecedentis vniuersali nō tantū particulare propositionē posse colligi sed etiā vniuersalem. Ratio est, quia propositio particularis cum vniuersali colligit particularem ergo cum maior sit vis vniuersalis quā particularis duæ propositiones vniuersales vniuersalem conclusionem colligent. Distinguitur quæstio si intelligamus vtrāque partem antecedentis plus posse quam alteram, non quidem ad colligendum vniuersalem sed ad euidentius colligendum. Nam conclusio vniuersalis nō omnino pendet ex vniuersali propositione assumpta, sed etiā aliūde.

Si autem inest r s , quidem nulli p uerò omni s , nō erit sylogismus. Ter

K mini

COMMENT. IN LIB.

mini inesse, animal, equus, homo, non inesse, animal inanimatum, homo.

Iam incipit narrare inutiles modos atque vniuersales qui sunt in tertia figura. Vnus est quem his verbis refert, quando maior est vniuersalis negans. Omne s est p. Nullum s est r.

Aliquis enim terminus distribuitur in conclusione qui non distribuitur in antecedenti, nempe maius extremum.

Dantur termini in quibus omni animal, equus, homo. Omnis homo est animal. Nullus homo est equus, Nullus equus est animal. In quibus nulli animal, inanimatum, homo, Omnis homo est animal, Nullus homo est inanimatus. Et nullum inanimatum est animal.

Neque quando de nullo s dicuntur, non erit syllogismus. Termini inesse animal, equus inanimatum, non inesse, homo, equus inanimatum, medium inanimatum.

Hic est secundus modus inutilis, & vniuersalis cum in qua vtraque pars antecedentis negat, nam ex puris negatiuis vt dicitur, nihil colligitur. Dantur termini in quibus omni, animal, equus inanimatum. Nullum inanimatum est animal, Nullum inanimatum est equus. Et omnis equus est animal. In quibus nulli homo, equus inanimatum. Nullum inanimatum est homo, Nullum inanimatum est equus. Et nullus equus est homo.

Hæc ubi dixit more suo colligit quando efficiatur in tertia figura syllogismus ex vtraque parte antecedentis vniuersalis, his verbis.

Manifestum est igitur & in hac figura quando erit & quando non erit syllogismus ex vniuersalibus terminis. Quando n. ambo termini, sunt prædicatiui erit syllogismus, quoniam inest alicui extremitas extremitati. Quando uero prædicatiui non erit syllogismus. Quando autem hic quidem prædicatiui, minor uero affirmatiuus erit syllogismus: quoniam alicui non inest extremitas extremitati, si autem è conuerso non erit.

Hæc omnia aperta sunt & explanata a nobis paulo superius deinde refert Arist. modos illos in quibus altera tantum pars antecedentis est vniuersalis, siue illa maior, ppositio sit, siue minor: atq; ita inquit.

Si autem hic quidem sit vniuersaliter ad medium, alter uero particulariter, si uterque sit prædicatiuus necesse est fieri syllogismum, & si alteruter sit vniuersalis terminorum.

Itaque quando altera propositio est vniuersalis, particularis altera & vtraque asserit, modus quidem utilis est, siue maior sit vniuersalis siue minor ponit exemplum Arist.

Nam

DE PRIOR IRESOL.

34

Nam si r omnis inest p, uero alicui s, necesse est p alicui r inesse. Nam quoniam conuertitur affirmatiua, inest r alicui p, quare quoniam r omnis inest s, alicui p. & r alicui p inest: quare & p alicui r.

Istud autem est exemplum eiusmodi in quo maior est particularis minor vniuersalis. v.g. Aliquod s est p, Omne s est r, Ergo aliquod r est p.

Probat utile esse syllogismum quia per conuersionem maioris propositionis & transpositionem maioris & minoris, ppositionis. Rursum per conuersionem conclusionis syllogismus, in tertio modo primæ figure efficitur. Omne s est r, Aliquod p est s. Ergo aliquod p est r.

Rursum si r alicui s p uero omnis inest, necesse est & p alicui r inesse. Nam idem modus demonstrationis. Est autem demonstrare per impossibile & ex positione quemadmodum & in superioribus.

Alius ergo modus utilis est cum est maior propositio vniuersalis asserens, minor particularis etiam asserens. Tunc enim particularis asserens colligitur syllogismo. v.g. Omne s est p, Aliquod s est r. Ergo aliquod r est p.

Hi autem syllogismi tribus modis probari possunt inquit Arist. primum quidem conuersa minori propositione simpliciter, hoc modo.

Omne s est p: Aliquod r est s. Ergo aliquod r est p.

Deinde expositorie si sumamus aliquid eorum quæ continentur sub s, nempe m, tunc sic m est p m est r. Ergo aliquod r est p.

Nam quod ex parte colligitur proculdubio ex toto colligitur.

Tertius modus est deductione ad impossibile, seruata ut dixi minori propositione & pro maiori accepto opposito conclusionis, superior syllogismus reducitur ad secundum modum primæ figure, hic uero ad quartum primæ, ut plane constabit volentirem experiri.

Si autem unus quidem prædicatiuus alter uero prædicatiuus vniuersaliter autem prædicatiuus, quando minor quidem fuerit prædicatiuus, erit syllogismus. Nam si r omni s, p uero alicui s non inest, necesse est p alicui r non inesse, si enim p omni r, & r omni s, & p omni s inest sed non inest. Monstratur autem & sine deductione si sumatur aliquid eorum quæ sunt cui p non inest.

Transfert Aristoteles sermonem ad explicandum hos modos cum altera pars asserit, negat, altera, rursum altera est vniuersalis, particularis altera. Si minor quidem fuerit vniuersalis asserens, maior particularis negans, utilis est syllogismus, quo colligitur conclusio particularis negans: hoc modo. Aliquod s non est p. Omne s est r. Ergo aliquod r non est p.

Hic

COMMENTARIUM

Hic autem syllogismus conuersione ab Aristotele minime probatur, nulla enim ratione per conuersionem ex illo modo tertia figura fieri potest prima figura, ut plane constare possit volenti rem considerare. Maior enim propositio cum sit particularis, negans conuerti non potest, & minor vniuersalis asserens si conuertatur fit particularis: atqui ex ambabus particularibus nihil colligitur. Duobus autem alijs modis probari potest, deductione quidem ad impossibile, quare ratione diximus reduci modos primæ figuræ. Deinde probari potest sensibili expositione, nam si sumamus sub s aliquid, sic colligetur conclusio non est p, n est r. Ergo r non est p.

Quod si conclusio ex parte colligitur, colligetur etiam ex toto. Quando uero maior fuerit predicatiua non erit syllogismus, ut si p inest omni s, r autem alicui s non inest. Termini omni inesse, animatum, homo, animal, nulli uero non est sumere: si r inest alicui quidem s, alicui uero non, si enim omni s inest p, r autem alicui s, ex inest positum erat nulli r inesse. Sed quemadmodum in prioribus dicendum est, nam cum indefinitum est alicui non inesse nulli uero cum inesset, non erat syllogismus, manifestum ergo est quod non erit syllogismus.

His verbis narrat quandam complicationem inutilem ea est cum maior propositio est vniuersalis asserens, minor particularis negans, v. g.

Omne s est p. Aliquod s non est r.

Hæc enim inutilis est coniugatio. Probat hoc Arist. suo more datur enim termini in quibus omni, animatum, homo, animal. Omne animal est animatum, Aliquod animal non est homo. Et omnis homo est animatum.

Termini in quibus nulli inquit Aristotele, non licet accipere: si minor propositio perinde est contingens ut ea, ipsa, atque eius subcontrariū verum simul esse possit, ita ut utraque ista propositio vera sit. Aliquod s non est r, Et aliquod s est r.

Hoc probat, nam si utraque vera existat propositio & dentur termini in quibus nulli, videlicet nullum r est p optime sequitur nullum r est p, aliquod s est r ergo aliquod s est p. Consequentia est legitima, quia in quarto modo primæ figuræ, nempe in Ferio. Minor etiam vera est ex hypothese, simul cum subcontrario: ergo & conclusio. Sed contradicit maiori prioris syllogismi, nempe, omne s est p. Ergo vel duo contradictoria vera, omne s est p, aliquod s non est p, vel falsa est illa propositio, quæ vera posita erat, nempe, omne s est p.

q. No. non in huiusmodi c. S.

DE PRIORI RESOL.

39

Si vero particularis illa propositio, aliquod s non est r, quæ est minor syllogismi prioris sic est vera, ut altera particularis subcontraria vera esse non possit, sed ipsa æqualeat vniuersali negati, ex indefinito probatur, quod nulla sit illa coniugatio: quoniam ubi minor propositio in tertia figura est vniuersalis negans, nihil colligitur, ergo neque ubi est particularis vniuersali non ablimilis: & si id fiat datur termini in quibus nulli, animatum, lapis, animal. Omne animal est animatum, Aliquod animal non est lapis. Et nullus lapis est animatus.

Si autem priuatiua sit vniuersalis terminus, quando maior quidam priuatiua fuerit minor autem predicatiua, erit syllogismus. Si enim p nulli s, r autem alicui inest s, & p alicui r non inest. Rursum enimerit prima figura r s propositio, conuersa dicitur huiusmodi.

His verbis refert postremum modum utilem qui efficitur in tertia figura ille est cum maior propositio est vniuersalis negans, minor particularis asserens. Colligit enim particularem negantem, v. g.

Nullum s est p. Aliquod s est r, Ergo aliquod r est p.

Conuersa, enim minori propositio simpliciter efficitur quartus modus primæ figuræ. Hoc pacto. Nullum s est p, Aliquod r est s. Ergo aliquod r non est p.

Quando autem minor erit priuatiua, non erit syllogismus Termini inesse, animal, homo, ferum, non inesse, animal, scientia, ferum.

Quando maior est particularis asserens, inquit Aristotele, minor vniuersalis negans, inutilis est modus. Nam distribuitur maius extremum in conclusione, & non distribuitur in maiori propositione. Datur termini in quibus omni, animal, homo, ferum. Aliquod ferum est animal? Nullum ferum est homo, Omnis homo est animal.

Termini in quibus nulli, animal, scientia ferum. Aliquod ferum est animal. Nullum ferum est scientia, Et nulla scientia est animal.

Neg, quando ambo priuatiui ponuntur, est autem unus quidam vniuersalis, alter particularis. Termini inesse, quando minor est vniuersalis ad medium, animal, homo ferum, non inesse animal, scientia, ferum.

Hoc loco narrat quandam inutilem combinationem, cum inquam (utraque propositio est negatiua, sed minor est vniuersalis. Nam ex puris negatiuis nihil colligitur. Dantur termini in quibus omni in his animal homo, ferum, Aliquod ferum non est animal. Nullum ferum est homo Omnis homo est animal.

In quibus nulli, animal, scientia ferum. Aliquod ferum non est animal, Nullum ferum est scientia, Nulla scientia est animal.

K 3 No.

COMMENI LIB.

Nomen ferum non solum animal significat, sed etiam plantas atque arbores: est enim idem quod sylvestre, & mansuetum aut domesticum opponitur.

Quando autem maior, non inesse quidem coruus, nix, album inesse uero non est sumere, si alicui quidem inest, alicui autem non inest. Si enim per omnia inest autem alicui, & per inest alicui, positum est autem nulli. Sed ex indefinito monstrandum est.

Inutilis est etiam inquit Aristote, ille modus cuius utraque propositio negat, sed maior est uniuersalis negans. v.g. Nullum s est p. Aliquod s non est r. Ratione eadem qua superius paulo explicatus modus. Datur quidem termini in quibus nulli, coruus nix, album. Nullum album est coruus. Aliquod album non est nix. Et nulla nix est coruus.

Terminos autem in quibus omni non est sumere, ait Aristote, si minor propositio, aliquod s non est r, ita sit vera, ut particularis asserens ex eisdem confecta terminis vera sit. Nam duo contradictoria vera efficiuntur: & enim si dantur termini ut omni, ista propositio est vera, omne r est p, & illa similiter aliquod s non est r, ergo aliquod s est p cum consequentia sit in tertio modo primae figurae. Sed illa erat etiam ex hypothese vera, nullum s est p, quae est maior.

Quare debet accipi propositio particularis negans vera, cuius sub contraria vera esse non possit, aut monstrandum est ea ratione quia ex utraque uniuersali negante nihil colligitur syllogistice, ergo neque ex altera uniuersali, particulari altera, quae virtute aequalis est uniuersali.

Neque si uterque alicui medio inest, uel non inest, uel unus quidem inest, alter uero non inest, uel hic quidem alicui, illa uero non omnis uel indefinita. Nullo modo erit syllogismus. Termini communes omnium, animal, homo, album animal, inanimatum album.

Postremo refert Aristote, quatuor inutiles modos, qui efficiuntur quando utraque propositio, maior inquam & minor particularis est. Nam aut utraque asserit, aut utraque negat, aut maior asserit, minor negat aut maior negat, minor asserit. Quod autem dicit de particulari, est etiam intelligendum de indefinita propositione. Nam indefinitae & particularis propositionis ad syllogismum, ratio est eadem. Datur termini in quibus omni, animal, homo album. Aliquod album est animal, uel non est animal. Aliquod album est homo, uel non est homo. Et omnis homo est animal.

Termini

DE PRIORI RES O.

37

Termini in quibus nulli, animal, inanimatum, album. Aliquod album est animal, uel non est animal. Aliquod album est inanimatum, uel non est inanimatum. Et nullum inanimatum est animal.

Ex omnibus quae dixerat colligit quaedam corollaria quod fecit etiam duobus proximis capitibus. Primum est, quando in hac figura sit syllogismus, cum ita inquit.

Manifestum est igitur & in hac figura, quando erit, & quando non erit syllogismus, & quoniam habentibus se terminis, ut diximus, sit syllogismus ex necessitate, & si sit syllogismus, necesse est terminos sic se habere.

Secundum corollarium est, quod in hac figura nullus est perfectus syllogismus, sed omnes quidem imperfecti quod his verbis significat.

Manifestum est etiam quod omnes imperfecti sunt in hac figura syllogismi, omnes enim perficiuntur quibusdam assumptis.

Tertium corollarium dicit, qualis colligatur conclusio in tertia figura, his verbis:

Et quod syllogizare uniuersale, per hanc figuram non erit, neque priuatiuum neque affirmatiuum.

Manifestum, inquit, est quod in tertia figura non potest colligi propositio uniuersalis, sed particularis tantum.

Constat ergo, ex his quae nobis dicta sunt ex decem & sex modis huius figurae, sex tantum esse utiles qui significantur istis uocibus. Darapti. Felapton. Disamis. Datisi. Bocardo. Ferison, qui per conuersionem ad modos primae figurae deducuntur, habita semper ratione consonantis initialis, & litterae s p m uel e adiectae ad calcem aut medium dictionis. Unde etiam plane constat omnes modos, qui utiles in tribus figuris efficiuntur esse quatuordecim & significari a latinis istis uocibus, quas illi artis uoces nominant & uersum conficiunt, licet in cultum & rusticum ac sine sensu ullo uerborum, numeros n. tantum habet. Barbara. Celarem. Darii. Ferio. Casare. Camestres. Festino. Baroco. Darapti. Felapton. Disamis. Datisi. Bocardo. Ferison. Cum dico quatuordecim solum numero illos qui recte colligunt, nam qui oblique colligant, sunt praeter hos multi, potissimum uero quinque. Baralipton. Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisomorum.

Graeci uero quatuordecim uoces habent quibus quatuordecim prioribus modis significat & uersum conficiunt, ac sensum reddunt sunt illae.

Grammata egrapse graphidi texnicos egrapse catexe metrior axolon apasi stenagos isachis aspidi o malos pheristos.

Atque ut haec quoque dicamus & intelligere possimus, ad quem modum

k 4

dum

COMMENTARIUM

dum perfectum singuli imperfecti per impossibile ducantur paucis accipe. Nam plura diximus de earelibz. summa. Quatuor secundum de figure qui significantur ista dictione odiebam, singulis singula vocales respondet & significant conclusionem. A vniuersalem asserentem. E negantem. I particularem asserentem O negantem. Significant ergo modum imperfectum ad illum perfectum redaci cuius conclusio est talis & tanta, qualis & quanta significatur illa vocali.

Modi vero tertie figure significantur istis duabus dictionibus. Le dare Romanis. Sunt enim sex, & totidem existunt in illis duabus dictionibus vocales.

Argumentum cap. septimi.

In presenti capite Arist. solum recenset quedam que sunt omnium trium figurarum communia que vel necessaria sunt, ut modus utilis efficiatur, vel postquam iam confectus est ex eo colligatur conclusio.

Caput septimum.

Palam autem quod in omnibus figuris quando non fit syllogismus, predicatio sunt utriusque termini, & particulares, nihil enim omnino sit necessarium.

Ad eadem proximi capitis admoneri esse quasdam coniugationes utiles, alias inutiles & que utiles, que contra sint inutiles. Quaedam enim omnino sunt inutiles nullo enim pacto ex eisdem quidpiam potest colligi. Aliæ tametsi sint inutiles aliqua ratione corrigi possunt. Vtrumque genus modorum inutilium recenset Aristote. & rationem docet corrigendi quosdam inutiles modos. Primum vero tradit prorsus inutiles propositis verbis, sunt illi, in quibus utraque pars antecedentis particularis est, siue asserat utraque, siue neget. Deinde proponit modos inutiles qui aliquo pacto emendari atque corrigi possunt, & modum illos corrigendi aperit cum inquit.

Cum autem predicatiuus & priuatiuus & vniuersaliter sum plus priuatiuus semper sit syllogismus minoris extremitatis ad maiorem, ut si a quidem omni b, uel alicui b, autem nulli c, conuersis enim propositionibus necesse est c alicui a non inesse.

His autem verbis refert Aristote. duos modos primæ figure qui cum sint inutiles corrigi quidem possunt: Sunt illi, qui constant altera propositione asserente, altera negante, oportet autem ut negatiua propositio vniuersalis sit, affirmatiua vero nihil prohibet vniuersalem esse, aut particularem, modo semper isti syllogismi oblique colligant, hoc est minus extremum in conclusione predicetur

DE PRIORI RESOL.

45

de maiori. Primus ergo modus sic disponi potest. Nullum b est a, Omne b est c, Ergo nullum a est c.

Conuersa. n. conclusione hoc pacto nullum c est a, fit secundus modus primæ figure. Vocatur autem hic modus Celantes. Secundus hac ratione Omne b est a, Nullum c est b, Ergo aliquod a non est c.

Appellatur hic modus Fapesma. Reducitur ad Ferio conuersa maiori per accidens, minori simpliciter, & transpositis maiori atque minori hac ratione. Nullum b est c, Aliquod a est b, Ergo aliquod a non est c.

Tertius modus hac ratione fit Aliquod b est a, Nullum c est b, Ergo aliquod a non est b.

Vocatur Frisolem. Reducitur etiam ad Ferio conuersis simpliciter maiori atque minori & transmutatis, hoc pacto. Nullum b est c, Aliquod a est b, Ergo aliquod a non est c.

Sunt præter istos tres in prima figura duo etiam alij: vnus est cum utraque propositio est vniuersalis asserens, colligit enim particularem asserentem hac ratione. Omne b est a, Omne c est b, Ergo aliquod a est c.

Cum enim duæ illæ propositiones colligant vniuersalem hanc, omne c est a, hæc colligat particularem, aliquod c est a, & hæc per conuersionem colligat istam, aliquod a est c. eadem colligent duæ illæ propositiones. Nam quod sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ sequitur ex eiusdem antecedenti. Alter modus est, cum maior est vniuersalis asserens minor particularis asserens: colligit enim conclusionem particularem in qua maius dicitur de minori, hoc modo. Omne b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod a est c.

Vocatur hic modus Dabitis, absoluitur conuersa conclusione simpliciter hoc modo, ergo aliquod c est a. Istorum quinque modorum duos tantum refert in præsentia Aristot. eos inquam qui colligunt conclusionem particularem negantem: tres vero reliquos recensuit cap. lib. 2. de priori resol.

Palam etiam quod indefinitum pro predicatiuo particulari positum eundem facit syllogismum in omnibus figuris.

Secundum collarium tangit his verbis. Illud est, indefinitum & particulare affirmatiuum eandem habere vim, quod spectat ad constituendum syllogismum.

Sed quæres cur non meminerit etiam particularis propositionis negantis. Fortasse, quia sub particulari asserente continetur particularis priuatiuus, est enim asserens propositio præstantior negante, imperfectum vero sub eo quod perfectum est collocatur.

COMMENTARIUM

Manifestum autem est quod omnes imperfecti syllogismi perficiuntur per primam figuram. Aut enim ostensue aut per impossibile clauduntur omnes, utroque autem modo fit prima figura. Et ostensue quidem perfectis, quoniam per conversionem clauduntur omnes, conuersio autem prima faciebat figuram. Per impossibile uero monstratis, quoniam posito falso, syllogismus fit per primam figuram, ut in postrema figura si a est b omni in sunt, quoniam a alicui b inest, nam si nulli, et b omni c, nulli c inerit a sed inerat omni.

Tertium corollarium quod etiam ex superioribus colligitur illud est quod omnes syllogismi imperfecti reducuntur ad syllogismos perfectos primae figurae, uno ex duobus modis, videlicet ostensue aut per impossibile. Ostensue, quando per conversionem uisus aut plurius propositionum, aut transmutatione maioris atque minoris. Per impossibile uero reducuntur quia concessio aliquo quod falsum est neque syllogismus in secunda, aut tertia figura non esse efficacem, efficitur syllogismus in prima figura, posito contrario aut contradictorio conclusionis, modo pro maiori, modo pro minori, & retenta nunc maiori propositione prioris syllogismi, nunc uero minori. Exemplum adhibet Aristotele, tertiae figurae, sed quoniam nos exempla multa tradidimus cum duas posteriores figuras explicaremus, non opus est, in praesentia de ea redicere.

Est etiam reducere omnes syllogismos ad uniuersales syllogismos primae figurae. Nam qui sunt in secunda figura, manifestum quoniam per illos perficiuntur, uerum non similiter omnes, sed uniuersales quidem priuatiua conuersa, particularium autem utraque, per ad impossibile reductionem. Qui uero in prima sunt particulares, perficiuntur quidem per se. Est autem et per secundam figuram ostendere ad impossibile ducentes, ut si a omni b, et b alicui c, quoniam a alicui c inerit. Si, in nulli b, autem omni, nulli c inerit b. Hoc enim scimus per secundam figuram. Similiter autem et in priuatiua erit demonstratio, si enim a nulli b, et b alicui c inest, a alicui c non inerit, nam si a omni c, autem nulli inest, nulli c inerit b. Haec autem fuit media figura, quare quoniam, qui in media sunt syllogismi, omnes reducuntur in primam figuram uniuersales syllogismos, qui uero particulares sunt in prima, ad eos qui sunt in media manifestum est, quod et particulares reducunt ad eos, qui in prima figura sunt, uniuersales syllogismos, qui uero sunt in tertia, cum uniuersales sint quidem termini, statim perficiuntur per illos syllogismos. Si autem particulares, sumuntur per particulares syllogismos primae figurae, sed hi reducti sunt ad illos, quare et tertiae figurae particulares. Manifestum ergo quod omnes reducuntur in primam figuram uniuersales syllogismos.

Hoc

DE PRIORIBUS SOL.

39

Hoc est ultimum corollarium, in quo nobis aristoteles significat omnes modos reduci posse ad duos uniuersales primae figurae. Hoc facit eo consilio ut doceat, qui modi maxime perfecti sunt, atque accommodati maxime demonstrationibus conficiendis. Huiusmodi sunt Barbara & Celare ad quos tanquam ad perfectissimos referuntur. Hac ipsam sententiam argumento probat Aristoteles quod ita explicat. Aut modi sunt primae figurae, aut secundae aut tertiae: modi secundae figurae ad uniuersales modos primae reducuntur sed diuersa ratione, nam duo uniuersales: Celare Camestres per conversionem efficiunt modum secundum primae figurae. Duo alij, Festino, Baroco, per impossibile. Festino quidem ad Celare, hoc enim indicat vocalis e huius dictionis odieba, qua significatur tertiae modus. Secundae figurae Baroco ad Barbara quod significat vocalis a. Modi particulares primae figurae cum per se, hoc est suapte natura perfecti sint, siquidem nullius alterius indigent ut appareat necessario colligere, non reducuntur ad modos imperfectos secundae figurae, ut perficiantur, sed ut per eosdem reducuntur ad modos uniuersales primae figurae. Ergo Darij & ferio reducuntur per impossibile ad secundam figuram Darij ad Camestres: hoc modo. Omne b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod c est a. Rursum. Nullum c est a, Omne b est a, Ergo nullum b est c. Ferio uero reducit per impossibile ad Celare, hac ratione. Nullum b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod c non est a. Fit secunda figura hoc modo. Nullum b est a, Omne c est a, Ergo nullum c est b. Sed isti modi per conversionem reducuntur ad modum uniuersalem primae figurae, ergo & particulares primae figurae modi possunt etiam per se hoc est sine secunda figura ex modis particularibus primae fieri modi uniuersales. v.g. Omne b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod c est a.

Reducuntur ad Celare sumpto opposito conclusionis & conuerso, hoc modo. Nullum a est c, Omne b est a, Ergo nullum b est c.

Ultimus modus reducitur ad Celare conuersa maiori & capto opposito conclusionis. v.g. Nullum b est a, Aliquod c est b, Ergo aliquod c non est a.

Ita enim fit secundus modus primae figurae. Nullum a est b. Omne c est a, Ergo nullum c est b.

Et fortasse haec causa est cur Aristoteles dixit modos particulares primae figurae perfici per se, quasi dicat referri ad uniuersales absque ullo mediae figurae praesidio. Modi uero tertiae figurae aut reducuntur proximè & absque medio aliquo ad uniuersales primae, aut ad particulares, si ad uniuersales, nulla alia re opus est, si uero ad particulares, cum hi, ut ostensum est, reducuntur ad uniuersales: illi etiam ad uniuersales referuntur. Verum est ergo quod Aristoteles inquit omnes modos posse reduci ad duos uniuersales

L 2 prima

COMMENTARIUM

primæ figuræ. Postremo velut epilogus colligit Aristi sufficienter disputatum esse de syllogismis qui constant propositionibus inexistentibus aut de inesse, & quibus monstramus quid præ inesse aut non inesse, cum inquit. Igitur syllogismi inesse vel non inesse ostendentes, dictum est quomodo se habet et ad eos qui in eadem sunt figuræ, et ad invicem, et ad eos qui ex alijs sunt figuris. De syllogismis vero qui colligunt contingens aut necessariū alio tempore Deo duce dicemus quo tempore inquam) commentaria in reliqua capitula fecerimus. Nam in præsentia non est animus plura dicere, neque. id licet per occupationes. Hæc vero illa tantū gratia a nobis scripta sunt ut quibusdā placeremus, atque etiā ut hæc schola haberet aliquid quod de hac ipsa legeret, accuratius fortasse scriptū quā quod est hætenus amplexa: culpa potius quorundam alienæ felicitati, atque gloriæ invidetium quam temporum. Hæc si intellexerimus probari vulgo animum sumemus ad ea scribendum quæ his nostris commentarijs defunt, interim æqui atque boni hæc consulat lector.

FINIS.

MARTINI TORRE COLLEGAE TRILIN-

guis de laudibus præceptoris sui Lyricum Carmen.

Sicut antiquæ sophiæ magister,	Inter umbrosos nemorum recessus
Cui dedit sacras Academus umbras,	Labitur amnis.
Primus incultas decoravit amplis	Hinc sit errorum nebula remota,
Vocibus artes.	Primus, ut nobis agitus recudat,
Non secus musis Latij honorat	Quos ad hæc clausos tenuere sodas.
Casspar ornatu, phalerisque lingue,	Tempora sordes.
Quicquid à Graijs varios in usus	Dum viâ munit facilem iuveniente,
Fontibus hausit.	Quam gradu post hæc queat ire tuto:
Non enim vires minus hic remittit,	Et lubet falsos quidvis sophistas
Quæ Plato grades numeros loquendi:	Vrere flammis.
Nec madent huius minus huberanti	Ergo Cardillam redimite musæ,
Flumine ripe.	Vosque odoratis Dryades capillis
Nanque dicendi ueneres secutus,	Huic serenatam viridante frontem
Urget, impellit, remoratur, instat:	Cingite lauro.
Et pericleo quatit, atque uersat	Phebus huic plectro resonans eburno
Fulmine mentes.	Tollat ignitos super orbis axes.
Mulcet, & fessos animos relaxat,	Qui sophistarum salebras Iberis
Qualis argutis per amœnus undis	Pellit ab oris.

